

Qlobal Üfüqlər

Prezident Əliyevin ABŞ Səfəri

AZERBAIJAN
INTERNATIONAL

Tarixi və Cəp Azərbaycan International
Sponsoru Texaco

Müəllif hüquqları © 1997 Azərbaycan International
(Azərbaycan International) qurumuna məxsusdur. Bu kitabın lisenziya
hansı bir hissəsi müəllifin yazılı iznini olmadan istifadəyə və ya
sənədə çap edilə bilməz.

Ünvan: Azərbaycan International
Box 5217, Sherman Oaks, CA 91411, USA
Tel: (818) 784-0077 Faks: (818) 784-0077
Elektron rabitə: aib@net.intern.uzair.gov.az http://aib.com

Azərbaycanda: TƏNƏKİT ƏLZƏD ƏLƏK
Tel: (994-12) 984 91-53 Faks: (994-12) 98 31-81

ISBN 0-9654888-2-1 / Azərbaycan
Amerika Birləşmiş Ştatlarında çap edilmişdir.

M.F. Axundov xatirə
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

Qlobal Üfüqlər

Prezident Əliyevin ABŞ Səfəri

1814

Redaktor: Beti Bler
Nəşir: Pıruz Xanlı
Bakı meneceri Mazahir Pınahov
Redaktor (Azərbaycan dilində olan mətnlər üzrə) Jala Qarıbova
Redaktor köməkçiləri Amita Segal
Lori Hayat
Vəfa Talışlı
Dizayner: Steysi Ədəmz
Prezidentin tərcüməçisi: Rauf Hüseynov

Fotoqraflar:

"a" hərfini daşıyan şəkil sətirinin yuxarı hissəsindəkdir.

Xalida Abbasova: 38a

Amoco: 43ab, 59

Rəfiq Bağrov: 7a, 13abc, 13b, 17ab, 21b, 23ab, 25ab, 27ab, 29a, 31, 33abc, 35a
37a, 39a, 51abc, 53ab, 65a

Beti Bler: 5, 6b, 7bc, 8b, 9ab, 11ab, 12b, 14a, 15a, 19, 21a, 22b, 26b, 29bc,
34ab, 36a, 37b, 39b, 40b, 41, 49ab, 52ab, 54ab, 55, 56b, 57ab, 58a, 59ab,
60ab, 61ab, 64ab, 65b, 67ab

Globalearn: 30a

Fətəli Fətəliyev: 24a, 40a

Rauf Hüseynov: 35b

Pıruz Xanlı: 12a, 20b, 44ab, 45, 46ab, 47ab, 48b, 50ab, 68a

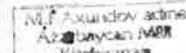
Oleq Litvin: 6ab, 10b, 16ab, 18a, 20a, 22a, 24b, 26a, 28b, 30b, 32ab, 38b,
42ab, 56a, 58b, 60ab, 66ab, 68b

Maziar Məjhubi: 8a, 10a, 36b

Fərid Məmməd: 4b, 14b, 18b, 62ab

Mündəricat

- 4 Giriş
- 6 Prezidentin gündəlik iş cədvəli
- 10 Prezident Əliyevin Corcaun Universitetində Soyladığı Nitq
- 20 Sual-Cavab: Açıqını Desək
- 28 Prezident Baxışı—Əsas Məsələlər
- 34 Prezident Əliyev: Bir şəxsi baxış-Beti Bler
- 44 Dövlət Səfərləri, Dövlət Təhəlləri: Klintonlar Azərbaycan Xalqasında-Əli Kresler
- 48 Nəkbün bir Gələcək Ümidi ilə-Hafiz Paşayev, Azərbaycanın ABŞ-dəki səfəri
- 54 "İkinci Boz Zona"-Z. Bzejinski
- 58 Azərbaycan—Birləşmiş Ştatlar üçün kiçik, lakin mühüm müttəfiqlərdən biri-S. Rob. Sulhvan
- 62 Kəmərin Sonundakı İşıq-Pol Qobl
- 66 Texas və Azərbaycan Nefti: Gələcək Bağlantılar-Bil Uayt

11

Qlobal Üfüqlər

Demək olar ki, on il bundan əvvəl dünya tarixi iki rəqib superdövlətə dünyanı bir-birini zədd iki düşməyə parçalamaq uğrunda mübarizədə üzərində qarşılaşdı. Bu dövlətlərdən hər biri özünü yaşamasının yalnız kompleks müdafiə sistemlərinin mövcudluğu sayəsində mümkün olduğunu və bu müdafiə sistemlərinin onu rəqibinin müdaxiləsindən qoruyacağına zəmin yaratmış olmasına inanırdı.

Lakin 1991-ci ildə Sovet İttifaqının dağılmasından sonra Birləşmiş Ştatlar dünyanı yeganə superdövlət kimi mövcud olmağa başladı. Yəni bu il Sovet sisteminin ələ keçirdiyi Azərbaycan və digər yarı dövlət respublikaları beynəlxalq birlikdə öz müstəqil əlaqələrini inkişaf etdirmək imkan qazandı.

Bu baxımdan azərbaycanlılar ölkəmiz qarşısında gətirdiyi təhlükənin acılığına böyük ümidlər bəsləyirdi—1997-ci il 27 iyuldan 5 avqustadək rəsmi səfərdə olduğu Amerika Birləşmiş Ştatları da daxil olmaqla Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev hakimiyyətdə olduğu döndü il arxasında iyirmiüç çox dəyərli sətər ərimişdir.

Heydər Əliyev Azərbaycanın öz müstəqilliyini onu boğmağa çalışan qüvvələrdən qorumaq yolunda Birləşmiş Ştatlardan ibarət əlaqələrinə ən böyük namınar bəsləyir və bu fikri hər kəsdən daha əvvəl qəbul etmişdir.

Lakin Azərbaycanla Birləşmiş Ştatlar arasında əlaqələrin faydası bəzən dəyişir. Yeni meydana gəlmiş realitiq bundan ibarətdir ki, bu gün ABŞ siyasətçiləri bu superdövlətin mövcudluğunun Azərbaycan və digər keçmiş Sovet respublikaları kimi enerji ilə zəngin dövlətlərlə qurulacaq iqtisadi əlaqələrlə sıx bağlı olmasına inanırlar. Yeni enerji ehtiyatlarının iqlənməsində iştirak etmək imkan ABŞ-in 21-ci əsrdə də superdövlət kimi qalmasını reallaşdırın yeganə faktordur. Buna görə də ABŞ-in rəhbərlik etdiyi Azərbaycan kimi ölkələrin rəhbərliklərindən çox şey öləcəkdir.

Azərbaycan Prezidentini ABŞ-ə olduğu müddətdə qarşılaşdığı (qonaqpərvərlik və mehribanlığı ABŞ Prezidenti Bill Klintonun və ölkəmiz yüksək vəzifəli şəxslərinin demək olar ki, beş il bundan öncə bir çox siyasətçinin belə xərdə axın tapı bilmədiyi bir ölkə—Azərbaycanın bu baxımda dəyərli rəhbərliyini hər dəfə qəbul edir.

Ən əhəmiyyətli qənaətlər Azərbaycanın qayıdarkən sevdikləri insanlara hədiyyələr gətirir. Prezident Heydər Əliyevin Azərbaycan xalqına hədiyyəsi Azərbaycanla ABŞ arasında on illər boyu davam edəcək siyasi və iqtisadi əlaqələrə təminat verən imzalanmış sənədlər və bağlanmış müqavilələrdir. ABŞ tarixində ilk dəfə olaraq 8 milyard Dollar dəyərli olan üç illik sənəd Ag Evdə imzalanmışdır.

Bu kitab Prezident Heydər Əliyevin Birləşmiş Ştatlara Nyu York, Vaşinqton, Hynston və Çikaqo şəhərlərini ziyarət edən on gündük səfərinə müxtəsər bir baxışdır (kitab həm ingiliscə, həm də Latın qrafikası ilə azərbaycanca nəşr edilmişdir). Sağ tərəfdəki səhifələrdə ölkəyə bağlı fotoşəkillər verilmişdir. Sol səhifələrdə isə müasir Azərbaycanla bağlı fotoşəkillər oxucularını nəzərinə çatdırılır.

Biz bu proyektin sponsoru olmağı və bu tarixi hadisə ilə bağlı təsəvvürləri əbədiləşdirərək gələcək nəsillərə çatdırmaqda bizə kömək etmiş şirkətlərə öz üzünü minnətdarlığımızı bildirmək.

"Azərbaycan İnternews" jurnalının redaktoru. *Betty Blair*

Prezidentin gündəlik iş cədvəli

27 iyul, 1997 (Nyu York)

- Bələdiyyə London vasitəsilə Nyu Yorka gəlir.
- NATO-nun İttifaqı Həqiqət Səlahiyyəti ilə görüş.

28 iyul (Nyu York)

- *Al Strait Cənab* (Corc Melom, Melam Kırkpatnik və Men O'Qreidi) ilə görüş.
- ABS-in BMT-dəki səfiri Bil Ricardsonla görüş.
- BMT-də sənədlərin qatılma edilməsi ilə bağlı məqəllənin imzalanması mərasimi.
- BMT-nin İttifaqı kitabı Koll Antranda görüş.
- BMT Təhlükəsizlik Şurasının üzvü olan E3 dövlət nümayəndələri ilə görüş.
- Nyu York Taymz (qəzetinin amokidələri Filipp Taulman, Tina Roizenberq, Karl Meyer və Leyme Qrimild) ilə nahar yeməyi.
- Həmm Rissner (Niksonun prezidentliyi dövründə Dövlət katibi) ilə görüş.
- Assam yeməyi: ABS-da yəhudi təşkilatlarının prezidentləri ilə birgə konfrans.

29 iyul (Nyu York-Vaşinqton)

- Səhər yeməyi: ABS-Azərbaycan Ticarət Palatası və Beynəlxalq Airlaşma üçün İlgidər Sənə.
- BMT-nin daimi nümayəndələrinin (185 ölkə) iştirakı ilə keçirilən assambleya.
- Azərbaycanca yarıdan gətirən hüsnün təşkilatının prezidentləri ilə nahar yeməyi.
- Vaşinqtona uçur: *Fildəliyyə İnkayerec* (Trudi Rubin) və *Corial ov Kotandis* (Maykl Leliveld) tərəfindən müsahibə.
- Bleyer Havaında Azərbaycan diasporu ilə görüş.
- Uçulard Intercontinental Hotels-də səfir Hafiz Paşayev tərəfindən yemək ziyafət.

30 iyul (Vaşinqton)

- Görkəmli siyasətçilərlə (o cümlədən, ABŞ-in yeni müstəqillik qazanmış dövlətlərə yardım üzrə keçmiş əlaqələndiricisi Robert Armitic, Prezident Kartzinin milli təhlükəsizlik məsələləri üzrə müşaviri, hal-hazırda İsa Strateji və Beynəlxalq Tədqiqatlar Mərkəzində fəaliyyət göstərən Zhiqner Bjezinski, Corc Büşün hakimiyyəti dövründə müdafiə naziri Ricard Cen), ABS İnkamatinin sədri Stiv Erlanger (Nyu York Taymz, Vaşinqton), Corc Ən Geyer (Yunivərsal Pres Sindikati), Reyqan hakimiyyəti dövründə Dövlət katibi olmuş Aleksandr Heiq, Klintonun hakimiyyəti dövründə milli təhlükəsizlik üzrə müşavir Antoni Leyk, Cessika Meryuz (Karnegi Beynəlxalq Sülh Fondu), Kolin Pauel, Stiv Rozenfeld (Vaşinqton Post), Nikson hakimiyyəti dövründə müdafiə naziri və Karter hakimiyyəti dövründə energetika naziri Ceyms Şlezinger və Büş İnkamatinin milli təhlükəsizlik üzrə müşavir Brent Smonkrol) davam etdirən assamada səhər yeməyi.
- Corciaun Universitetində ABS-Azərbaycan Ticarət Palatası tərəfindən təşkil edilmiş assamda.
- Konqresdə Azərbaycanla bağlı komitələrlə (Nümayəndələr Palatasının Təvassülət üzrə Komitəsi və Beynəlxalq Əlaqələr Komitəsi), eləcə də Nyu York Qırğıç (Nümayəndələr Palatasının üzvü), Robert Bird (senator), Trent Lot (senator) (əvvəlki edilən Respublikaçılar partiyasının rəhbəri).
- ABS-Azərbaycan Ticarət Palatasının Nəşriyyat Bələdiyyəsində təşkil etdiyi ziyafət. Ziyafətdə ABS-in energetika naziri Federiko Penya və ABS-in Azərbaycanlı səfir Ricard Kostaric qatılmaq.

31 iyul (Vaşinqton)

- Airlaşma mərasimi.
- ABS müdafiə naziri Uilyam Koberts görüş.
- ABS Ekosim bankı.
- ABS-in maliyyə naziri Robert Ruben, ABS-in energetika naziri Federiko Penya və Mərkəzi Kəşfiyyat İdarəsinin direktoru Corc Tenet ilə görüş.

Yuxarıda:
Azərbaycanın rəsmi nümayəndələrinin Prezident Heydar Əliyevi ABS-a rəsmi səfərə yola salması. Bakı şəhər İcra Hakimiyyətinin sədri Rafiq Allahverdiyevlə görüşürlər.

Ortada:
Prezident Heydar Əliyevin Birləşmiş Ştatlarda rəsmi qarşılamması.

Aşağıda:
Amokidə şirkətinin Prezidenti Don Steyni Prezident Heydar Əliyevi qarşılayarkən. Solda, şirkətin Viçse-Prezidenti Luk Keller.

- ABS-in işgüzar dərəcələri ilə ABS-in Kommersiya Departamenti tərəfindən təşkil edilmiş görüş.
- Dünya bankı—Ceymz Vulfenson.
- Federiko Penya tərəfindən verilmiş əşşam yeməyi. 1 avqust (Vaşinqton—Hyuston)

1 avqust (Vaşinqton—Hyuston)

- Ağ Evlə Prezident Bil Klintonla görüş.
- Bil Klinton və Heydər Əliyevin mitqarı.
- Enerji və biznes sahəsində rəsmi dialoqun davam etdirilməsi barədə ABS-in energetika naziri Federiko Penya və Azərbaycanın xarici işlər naziri Hasan Həsənov arasında müqavilə imzalanması.
- Sevron və ARDNŞ arasında Abşeron strukturunun işlənməsi haqqında ARDNŞ-in Vitse-Prezidenti İlham Əliyev və Sevron şirkətinin Prezidenti Riçard Matzki arasında müqavilə imzalanması.
- Mobil və ARDNŞ arasında Oguz strukturunun işlənməsi haqqında ARDNŞ-in Prezidenti Natiq Əliyev və Mobil şirkətinin Prezidenti Bil Skoginz arasında müqavilə imzalanması.
- Ekson və ARDNŞ arasında Naxçıvan strukturunun işlənməsi haqqında ARDNŞ-in Vitse-Prezidenti İlham Əliyev və Ekson şirkətinin Prezidenti Terri Kuns arasında müqavilə imzalanması.
- Amoko və ARDNŞ arasında İnam strukturunun işlənməsi haqqında ARDNŞ-in Prezidenti Natiq Əliyev və Amoko şirkətinin Prezidenti Çak Pitman arasında müqavilə imzalanması.
- ABS-in Vitse-Prezidenti Albert Qor və Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin çıxışları.
- ABS-in Dövlət katibi Madlen Olbraytla şəxsi görüş.
- *Vaşinqton Təyinz*.
- Hyustona uçuş.

2 avqust (Hyuston)

- Hyustonun Men Robert Leniyer ilə görüş.
- *Hyuston Kronikal and Oyl and Qoz*.
- Frontier, Sevron, Penzoyl, Komoko və Yunokal şirkətlərinin rəhbərləri və baş menecərləri ilə görüşlər (Prezident otelində).
- Qreyter Hyuston Partnyəşip və ABS-Azərbaycan Ticarət Palatası tərəfindən təşkil edilmiş ziyafət.

3 avqust (Hyuston-Cikaqo)

- Hyuston-Baki Qardaşlaşmış Şəhərlər Assosiasiyasının üzvləri ilə səhər yeməyi.
- Ekson, BP, Penzoyl, Teksako, Arko, Şel və Mobil şirkətlərinin rəhbərləri və baş menecərləri ilə görüşlər (Prezident otelində).
- Hyustonun Tibb Mərkəzində qan xəstəlikləri və teletibb mərkəzləri ilə tanışlıq və dünya şöhrətli cərrah Maykl Debeyki ilə görüş.
- Cikaqoya uçuş. "Azərbaycan İnternaşnal" jurnalının redaktoru Beti Bler tərəfindən aparılmış müsahibə.

4 avqust (Cikaqo)

- *Cikaqo Tribyun* (Hovard Tayner və Don Uayklif).
- Amoko, FMC, Motorola və Katerpillər şirkətlərinin baş menecərləri ilə görüşlər.
- Mid-Amerika Komitə tərəfindən verilən nahar (Amoko, Motorola və Katerpillər tərəfindən təşkil edilmiş).
- Azərbaycan diasporu ilə görüş.
- 911 Xilasetmə Mərkəzinə səyahət (Motorola).

5 avqust

- ABS-in Kommersiya naziri Uilyam Deyli ilə görüş.
- Cikaqo birjası.
- Eri gölündə qayıq gəzintisi və nahar (Amoko tərəfindən təşkil edilmiş).
- Bakıya uçuş (London vasitəsilə).

Yuxarıda:
Prezident Heydər Əliyevin qaldığı
Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Plaza
mehmarnarçusundan görünüş (Nyuyork).

Aşağıda:
"Bir daha müharibə olmam"—BMT-nin
qərşəsində abidə (Nyuyork).

Prezident Əliyevin Corcaun Universitetində Söylədiyi Nitqi

Prezident Heydar Əliyev bu nitqi 1997-ci il iyul ayının 29-da Vaşinqtonda, Corcaun Universitetində söyləmişdir. Bu, Prezidentin ABS-a rəsmi səfəri ilə bağlı keçirilmiş ilk açıq forum idi. Üç yüzdən artıq adamın iştirak etdiyi bu forum Amerika-Azərbaycan Ticarət Palatası tərəfindən təşkil edilmişdir.

Mənim Corcaun Universitetinə bütün dünyada xarici siyasət sahəsinin inkişafında göstərdiyi xidmətlərə görə böyük hörmətim var. Bir çox böyük dövlət xadimi ya bu Universiteti bitirmiş, ya da burada dərs deməkdir. Biza dedilər ki, Prezident Bil Klinton bu Universitetin məzunu olmuşdur və Dövlət katibi xanım Olbrayt isə burada professor kimi fəaliyyət göstərmişdir. Təbii ki, bu siyahını artırmaq da olar.

Buna görə də bu gün bəzə zəngin bir tarixi olan Universitetdə sizin qarşınızda çıxış etmək mənim üçün böyük şərəf və fəxrdir. Mən bu gün bu görüşün təşkil edilməsində iştirak etmiş adamların hər birinə öz minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm.

Fikrimcə, bu gün sizin hər biriniz buraya Azərbaycan haqqında daha çox məlumat almaq və onun inkişaf barədə mənim fikr və baxışlarımla tanış olmaq üçün gəlmisiz. İcaza verin əvvəlcə Azərbaycan haqqında sizə qısa tarixi məlumat verim. Azərbaycan dünyanın ən qədim ölkələrindən biridir. Azərbaycan xalqının qədim tarixi və mədəniyyəti vardır və o özünün zəngin ədəbi və elmi irsi ilə, yaratdığı sənət əsərləri ilə dünya mədəniyyətini və elmini inkişafına əvəzsiz xidmətlər göstərmişdir.

Lakin yaşadığımız bu əsr ərzində Azərbaycan xalqı bir çox çətinliklərlə mübarizə aparmalı olmuşdur. Azərbaycan ilk dövlət müstəqilliyini yalnız 1918-ci ildə qazana bilmişdir. Bu, Şərqdə ilk demokratik dövlət idi. Lakin bu müstəqillik uzun sürmədi. 1920-ci ildə Azərbaycan Demokratik Respublikasının fəaliyyəti dayandırıldı və ölkədə 70 il (1991-ildək) davam edən sosialist-kommunist rejimi bərqərar oldu.

1992-ci ildən sonra Azərbaycan BMT kimi beynəlxalq təşkilatlar və xarici ölkələrlə əlaqələr qurmaq xəttini inkişaf etdirməyə başladı. Bu baxımdan Azərbaycan ABS-la əlaqələrinin qurulmasına çox böyük əhəmiyyət verir. ABS Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyan ilk dövlətlərdən biri olmuşdur. Mən ABS-in Prezidenti ilə dafələrlə görüşməmi. Bu rəsmi səfərin əsas məqsədi Azərbaycan-Amerika münasibətlərini yeni mərhələyə – daha yüksək əməkdaşlıq səviyyəsinə qaldırmaqdır.

Bilirsiniz ki, mən buraya ABS Prezidentinin rəsmi dəvəti ilə gəlmişəm. Bu mənim müstəqil Azərbaycan dövlətinin Prezidenti kimi ABS-a ilk rəsmi səfərimdir.

Öz müstəqilliyini e'lən edəndən sonra Azərbaycan hüquqi prinsiplərə əsaslanan demokratik dövlət qurmaq qərarına gəlmişdir. Biz bu siyasətimizi qətiyyətlə davam etdiririk. Lakin təəssüf ki, bu siyasətin verilməsində biz bir çox problemlər və çətinliklərlə üzlənməli oluruq. Bəzən bu çətinliklər bizim yolumuzda maneələr yaratsa da, bizi heç vaxt sedyitmiş bu yoldan döndərə bilmir.

Mən fürsətdən istifadə edərək, bir daha e'lən etmək istəyirəm ki, Azərbaycanda demokratik əsas cəmiyyətinin qurulması Azərbaycan dövlətinin əsas siyasəti və strateji məqsədidir. Biz bu məqsədimizə sadıqlıq və bu siyasətimizi davam etdirəcəyik. Biz maneələr aradan qaldırmaq bacarığı və öz məqsədlərimizə nail olmaq üçün heç bir qüvvəni özünəməxsus etməyəcəyik.

Yuxarıda:
Prezident Heydar Əliyev Birləşmiş Millətlər Təşkilatında (28 iyul, 1997)

Aşağıda:
Prezidentin ABS səfərində müşayiət edən Azərbaycan jurnalistləri, BMT-nin binası qarşısında (Nyu York)

Bakıda jurnat

Müqəddəs Oğuz

Biz dediyim məqsədlərə çatmaq yolunda müntəzəm olaraq irəliləyirik. Bir sıra məqsədlərin olması özünü bizə həzrin iqtisadi islahatlarımız bir qədər gecikməlidir. Biz bu islahatları həyata keçirməyə yolumuz 1994-cü ildə təşkilat. Lakin o vaxtdan bəri biz bu islahatları sürətlə həyata keçiririk.

Bu gecikmənin səbəbi müstəqilliyimizdən əvvəl baş vermiş hadisələrlə bağlıdır. Bu, xüsusən olaraq, 1988-ci ildə Azərbaycanı ilə SSRİ-nin tərkibində olduğu dövrdə, qonşu Ermənistanın Azərbaycanın tərkibindəki Dağlıq Qarabağ ərazisindəki iqtisadi və sosial inkişafı ilə bizi qarşı keçirən kampaniyasına başlaması ilə bağlıdır.

Bu (səhvəz hərbi qarşıdurma və sayısız insan ölümü ilə nəticələndi. Hətta bu gün belə, Azərbaycan ərazisinin 20 faizi Ermənistanın hərbi işğalı altındadır. İşğal altında olan əraziyə isə İrəvan Dağlıq Qarabağ bölgəsi deyil, onun ərazisindəki kəndə olan 7 inzibati rayon da daxildir. Bu təcrübənin nəticəsində 1 milyon azərbaycanlı öz yurdlarından qovularaq qaçqınlar kimi və ölkəyə ağır şəraitdə qədər düşməklərində yaşamaya məcbur olmuşlar.

Təəssür edirik ki, Azərbaycanın cəmi 7 milyon əhalisi yurtdır. Bu 7 milyonun 1 milyonu isə qaçqınlardan ibarətdir. Ölkədə 1 milyon qaçqın yaşaması bizim iqtisadiyyatımıza da, ictimai həyatımıza da olduqca mənfi təsir göstərir.

Iqtisadi islahatlarda gecikməyimizin başqa bir səbəbi isə ölkədə siyasi sabitliyin olmamasıdır. Təəssür ki, Azərbaycan Sovet rejimi çöhrəsində öz müstəqilliyini elan etdikdən sonra müxtəlif silahlı birləşmələr ölkə daxilində baş qaldıraraq, hakimiyyət uğrunda bir-biri ilə mübarizə aparmaya başladılar. Nəticədə isə ölkədə dövlət çöhrəsi oldu. Şübhəsiz, bu, Azərbaycanın inkişafına və ölkədə islahatların keçirilməsinə mənfi təsir göstərmişdir. Məhz bu amillər bizim yolumuzda maneələr yaratmışdır.

Lakin biz bütün bu çətinlikləri dəf etdik və bu gün Azərbaycanda tam ictimai-siyasi sabitlik hökm sürməkdədir. Artıq qeyd etdiyim kimi, Azərbaycan bazar iqtisadiyyatına doğru irəliləyir. Azərbaycan iqtisadi islahatları həyata keçirməyə başlamışdır və keçirməkdədir. Biz artıq müəyyən nəticələr də əldə etmişik. Çirəkləndirmə proqramı da həyata keçirməkdədir. Torpaq islahatı və torpaq sahiblərinin özəlləşdirilməsi üzrə qanunvericilik işləri hazırlanmış və torpağın xüsusişləndirilməsi təmin olunmuşdur. Azərbaycanda sahibkarlıq və özəl sektor üçün geniş imkanlar açılmışdır. Bu baxımdan, Azərbaycan öz qapılarını bu gün bütün ölkələrin üzünə açmışdır. Bu gün biz xarici şirkətləri və xarici investisiya üçün əlverişli imkanlar yaratmışdır.

Mən çox sadəmi ki, xarici şirkətlərin Azərbaycana gəlməsi üçün əlverişli şərait təmin olmuş və bu şərait beynəlxalq biznesin Azərbaycana cəlb olunmasını daha çox reallaşdırır. Azərbaycana təkcə ABŞ-ın deyil, bütün dünyanın iri neft şirkətləri kapital yatırımı qoyur və təbii sərvətlərimizi bizimlə birlikdə inkişaf etdirirlər.

Beləliklə, Azərbaycanda demokratiya quruculuğu həyata keçirilir. Ölkəmizdə bu quruculuq davam edəcəkdir. Dövlətimizin strateji məqsədlərindən biri də pluralizmi və mərhəmət azadlığına həyata keçirməkdir. Mülləndən, dinindən və irqindən asılı olmayaraq, bütün insanlar Azərbaycanda bərabər hüquqları malikdirlər.

Qeyd etdiyim kimi, Azərbaycan bir sıra problemlərlə üzləşmişdir. Ən əsas problemlərdən biri isə, Ermənistanla Azərbaycan arasında hərbi münaqişədir. Mən artıq sizə bu münaqişənin qısa tarixçəsini söylədim. Bu münaqişə hələ tam həll olunmamışdır. Düzü, biz 1994-cü ilin may ayında atəşkəs haqqında sənəd imzaladıq. O vaxtdan bəri hərbi

Yuxarıda: Prezident Heydər Əliyev BMT-nin Baş katibi Kofi Annanla (28 iyul, 1997).

Ortada: Prezident Heydər Əliyev 185-dövlət rəsmi olub olduğu Türkmənistanın Prezidentliyinə qonaq etdikdən (29 iyul, 1997).

Aşağıda: Prezident Heydər Əliyev BMT-nin BMT-dəki sədri Əli Rza bəyovla söhbət etdikdən (28 iyul, 1997).

Yuxarıda: Azərbaycanın iqtisadiyyatında.

Yuxarıda: Azərbaycanın iqtisadiyyatında.

impozantları davam etdirir. Bu ilin ki toplantılarında qanunlaşdırılıb. Lakin bütün legal olmasına baxmayaraq hələ ki qanunlaşdırılmayıb və son toplantı olubdur.

Bu gün bizim ölkədə ağır dövlətə qarşıda suayim 1 milyondan artıq qeyri qanun Arazlıyan bəylik zərər və uqları məruz qalıbdir. On mülkiyyəti azərbaycanlılar baxımına son qeyri qanunlaşdırılıb legal olmasına baxmayaraq qanunlaşdırılıb. Lakin bütün legal olmasına baxmayaraq hələ ki qanunlaşdırılmayıb və son toplantı olubdur.

De il önce (may, 1994) bu məsələ haqqında sənə imzalandı. Əvvəllər bu sənə bu münasibətin sülh yolu ilə həlli vasitələrini müəyyənləşdirir və bu baxışla dənəylik qanunlaşdırılıb. Bu sülh yolu ilə sülh yolu ilə qanunlaşdırılıb. Lakin bütün legal olmasına baxmayaraq hələ ki qanunlaşdırılmayıb və son toplantı olubdur.

Bu sülh prinsipi Azərbaycan və Ermənistan arasındakı münaqişənin qəbul edilmişdir. Lakin bu prinsipi Dağlıq Qarabağ Azərbaycan Respublikası daxilində ən yüksək müstəqilliyə verilməsi nəzərdə tutulub. Dövlət prinsipi bu Dağlıq Qarabağın bütün əhalisinin əhatə olmalarına əsasən qəbul edilmişdir.

Yaxın zamanda qeyri qanunlaşdırılıb ki, 1988-ci ildə bu münasibətlərdə Dağlıq Qarabağın əhalisinin sayı 170 min idi. Bu əhalinin təxminən 70 faizi ermənilərdir. 30 faizi isə azərbaycanlılardır. Bu münasibətin baxımında Dağlıq Qarabağda yaşayan azərbaycanlılar öz doğma yurdlarından qovulmuş və rədd edilmişdir. 80 min erməni yaşayır.

Ermənistan Lissabon üzrə toplantısında qəbul edilmiş prinsipləri qəbul etmişdir. Lakin bu prinsipləri 54 ay ərzində 53 gün bu prinsipləri qəbul etməmişdir. Bu prinsipləri qəbul etməmişdir. Lakin bu prinsipləri qəbul etməmişdir. Lakin bu prinsipləri qəbul etməmişdir.

1993-cü ilin əvvəlində Minsk qrupunun rəhbərliyində münaqişə həllərinə çalışılıb. Bu gün bu qrupun ABŞ, Rusiya və Fransa fəxrindədir. Bu münasibətin həlli yollarını tapılmasına isə ən böyük dövlət cəhd edilmişdir. Lakin bu prinsipləri qəbul etməmişdir. Lakin bu prinsipləri qəbul etməmişdir.

Çox böyük məmnunluq hissi ilə qeyd etmək istəyirik ki, iyulun 20-də Dövlət başçısı Prezident — İl Əliyev (ABŞ), Jak Şirak (Fransa) və Boris Yeltsin (Rusiya) Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həll ediləcəyinə müəyyənləşdirilib. Bu prinsipləri qəbul etməmişdir. Lakin bu prinsipləri qəbul etməmişdir.

Yaxında Prezident Heydər Əliyevin BMT-ə bədii səfəri — o, Azərbaycanın milli Azərbaycan xalqı, Komanda Bakı, Kəbir Kəbir.

Aşağıda Prezident Heydər Əliyev BMT-ə Afrikada qəbul olunan qrupu.

başlıq edirdi. Bu sənədlərdə həmsədrlər özlərinin ən yeni təkliflərini irəli sürmüşlər. Bu təkliflərdə bəzi çox müsbət məqamlar vardır. Təkliflərə görə problemim həlli iki mərhələdən ibarət olmalıdır. Biz bu sənədi dənşqlərin aparılması üçün bir əsas kimi qəbul etmişik.

(Heydər Əliyev xəritəyə rəvələsəniz, Azərbaycanın Rusiya, Gürcüstan, Ermənistan, Naxçıvan (Azərbaycanın müstəqil respublikası) və İranda cəğrəfi bəğləliyi göstərir. O həmçinin Azərbaycan ərazisinin 20 faizinin erməni işğalı altında olmasını fəkrən yərgələyir. Sonra Heydər Əliyev xəritədə Ermənistanın işğal altında olan Şuşa və Laçın şəhərlərini göstərir.)

Minsk qrupunun təklifinə gərə Ermənistan birinci mərhələdə Dağlıq Qarabağda dənşil olmayan əmin ətrafındakı əraziləri işğaldan azad etməli və ATƏT-in sülh məzəmlə qüvvələri Ermənistanın qəşunlarının həmin ərazilərdən çəkilməsinə təmin etməlidir. İkinci mərhələdə isə Dağlıq Qarabağın statusu müəyyən edilməli və bu status yalnız Ermənistanın Şuşa və Laçın rayonlarını azad etməsindən sonra həyata keçməlidir.

Ümumiyyətlə, biz bu planın iki mərhələdə həyata keçməsinin tərəfdarıyıq, belə ki, belə böyük bir problemi birdən-birə həll etməyin mümkün olmadığını anlarıyıq. Biz inanırıq ki, əgər hər iki tərəf bu təkliflə razılaşırsa, qrupun həmsədrləri isə bu planı axırdakı müdafiə edərək, işğal olunmuş əraziləri çox qısa bir müddətdə azad etməklə olar. ABŞ-in, Fransanın və Rusiyanın Prezidentləri boyun etmişlər ki, bu problem 1997-ci ildə sülh yolu ilə həll olunmalıdır.

Dağlıq Qarabağ narazı edən məsələlərdən biri onun Ermənistanla əlaqəsidir. Gördüyünüz bu xətti Dağlıq Qarabağ Ermənistanla birləşdirir. Biz bir neçə dəfə əlan etmişik ki, Dağlıq Qarabağ onu Ermənistanla birləşdirən koridor verməyə razıyıq. Lakin bu koridor ATƏT-in sülh məzəmlə qüvvələrinin nəzarəti altında olmalıdır.

Dağlıq Qarabağda gələncə, mən bir daha bu məsələdən istifadə edənlə, boyun etdirəm: biz Dağlıq Qarabağda indiyədək dünyə təcrübəsində mövcud olmayan ən yüksək müstəqilliyə statusu verməyə hazırıq. Lakin bu müstəqilliyə Azərbaycan dövləti, Azərbaycan ərazisi daxilində olmalıdır.

Təvəssül ki, Ermənistan bununla razılaşmır. ATƏT-in Liassabon Zirvə toplantısında Ermənistan qeyri-konstruktiv hərəkət edənlə, Dağlıq Qarabağın fəim müstəqilliyi məsələsi üzərində dayanmaqda davamı etdi. Lakin biz bununla razılaşı bilmərik. Biz Azərbaycan ərazisi daxilində ikinci Ermənistan dövlətinin yaradılmasına yol vermə bilmərik. Buna na biz, na di dünya iciməyyətin razı ola bilməz. Lakin biz Azərbaycan Respublikası daxilində Dağlıq Qarabağın ən yüksək müstəqilliyə statusu verməyə hazırıq.

Azərbaycanı narazı edən digər məsələ Azadlıq Müdafiə Aktının 907-cı Bölməsidir. ABŞ Konqresi tərəfindən 1992-ci ildə qəbul edilmiş bu qanunvericilik aktı Azərbaycanın Ermənistanı gəyva blokadaya alməsi bəyda dənşil olmayan informasiyaya əsaslanmışdır. Nəticədə isə ABŞ Konqresi Birləşmiş Ştatlardan Azərbaycana qəlan hər cür yardımın emibəyqə qəşunmuşdur. Bu çox ədalətəz bir qərardir. Mən çox seviniyəm ki, ABŞ Prezidenti və ABŞ-in digər yüksək vəzifəli rəsmi şəxsləri 907-cü Bölməyə qəşilə olduqlarını bəyan etmişlər. Mən bu məsələni Konqres əzvləri ilə mizakələ edəcəyəm və inanırıq ki, Konqres Azərbaycana qəşilə bəy qəşiləz qəşilə aradan qaldıracaqdır. Konqresmenlərdən biri, cənab Kinq bu Bölmənin ləğv edilməsi üçün Konqres qəşilə qəşilə təqdim etmişdir. Ümid edirik ki, bu qəşilə layihəsi Konqres tərəfindən qəşilə ediləcəkdir. Bizə blokadada gənəhləndirən bir xəritəni bir qədər dənşilə öyrənməli idilər. Gördüyünüz bu dənşilə yolu xətti Bakı ilə Yerevanı birləşdirir. Mən

231814

M.F. Acazadəv və Həsən Həsənov Azərbaycan MİA Kəşfiyyatçı

Yuxarıda: Prezident Heydər Əliyevin BMT-nin Plaza məclisində ona ayrılmış qonmağabla Həsən Kəşfiyyatçı (Prezident Nixsonun hakimiyyəti dövründə Dövlət katibi olmuşdur) əşşilə gənşilə (28 iyul 1997).

Aşağıda: Azərbaycanın Xənci İşlər naziri Həsən Həsənov Prezident Heydər Əliyevlə mizakələ apararkən (Nyu York).

Baki Şəhəri

Əmin tənşiləmə, qəşilə

istəyirəm sizə aydın olsun ki, dəmir yolunun Azərbaycanla Ermənistanı birləşdirən bu hissəsi hal-hazırda erməni hərbi qüvvələrinin işğal altındadır. Başqa sözlə, bu dəmir yolunun 130 kilometrlik hissəsi bizim deyil, Ermənistanın nəzarəti altındadır. Aşağıda isə İran yerləşir. Ermənistan Azərbaycan ərazisini işğal edərkən, Azərbaycanla İran arasında olan sərhəd zonasını da ələ keçirmişdir. Nəzər alın ki, Azərbaycan Ermənistanı deyil, Ermənistan Azərbaycanı blokadaya almışdır. Azərbaycanı Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə birləşdirən xəti Ermənistan ərazisindən keçir. Biz isə hal-hazırda bu əlaqədən məhrum olmuşuq. Deməli, blokada altında olan bizik.

Bütün bu çətinliklərə baxmayaraq, zənnimcə, biz bunları tarixə burasmalıyıq. Biz gələcəyə baxmalıyıq. Bizə əla gəlir ki, əgər sülh bərqərar olarsa, bütün bu problemlər öz həllini tapacaq və Azadlıq Müddafə Aktinin 907-ci Bəlməsi də aradan qaldırılacaqdır.

Nəhayət, mən demək istəyirəm ki, Azərbaycan sülhsevər bir ölkədir. Biz regionda sülh olmasını istəyirik. Biz ölkəmizdə də sülh olmasını istəyirik. Biz Ermənistanla Azərbaycan arasında da sülh yaranmasını arzulayırıq.

Ermənistan və Azərbaycan əsrlər boyu qonşu dövlətlər olaraq yaşamışlar və biz mehriban qonşuluq və dostluq münasibətlərini davam etdirməliyik. Biz müstəqil bir dövlət kimi müstəqil Ermənistanla sülh əlaqələri qurmaq arzusundayıq. Lakin burada müəyyən şərtlər mövcuddur. Azərbaycanın işğal altında olan əraziləri azad edilməlidir. Azərbaycanın sərhəd toxunulmazlığı təmin olunmalıdır. Biz bu şərtlərin müqabilində Ermənistanla davamlı sülh münasibətləri qurmağa hazırıq. Biz inanırıq ki, sülh həm Ermənistanın, həm də Azərbaycanın yeganə yolu olmalıdır. Nəhayət, mən çox qısa şəkildə Amerika şirkətlərinin Azərbaycandakı fəaliyyəti haqqında danışmaq istərdim.

Biz artıq 1994-cü ildə imzaladığımız "Əsrin müqaviləsi" deyilən müqaviləni həyata keçirməyə başlamışıq. Azərbaycanın neft sənayesinin inkişaf etdirilməsi və "ilkini neft" in ixrac edilməsi üçün artıq iki boru kəməri tikilməkdədir. Bu kəmərlərdən biri Rusiya ərazisindən keçərək, Qara dənizdə Novorossiysk limanına qədər gedib çıxacaq, digəri isə Gürcüstan ərazisindən keçəcəkdir. Gələcəkdə isə, biz Gürcüstan ərazisindən keçərək Türkiyənin Aralıq dənizindəki Ceyhan limanına qədər gedib çıxacaq daha bir boru kəməri tikmək fikrindəyik.

Azərbaycan qədim, neft istehsal edən ölkədir. Azərbaycan alimləri və neft mütəxəssisləri hələ 50 il əvvəl Xəzər dənizində neft yataqları aşkar etmişlər. Bu gün isə, 50 il sonra, Azərbaycan yenidən, 19-cu əsrin sonlarında olduğu kimi, dünyanın ən iri neft şirkətlərini özünün təbii sərvətlərini inkişaf etdirilməsinə cəlb etmişdir. Bu gün 11 ölkədən olan 17 şirkət artıq Azərbaycana kapital yatırımı qoymuşdur. Bu şirkətlər artıq bizim ölkəmizdə fəaliyyət göstərir.

Birləşmiş Ştatlarda olacağımız müddət ərzində biz ABS şirkətləri ilə bir neçə müqavilə imzalayacağıq. Bağlanan neft müqavilələri və iqtisadi əməkdaşlıq ABS-lə Azərbaycan arasında on illər boyu davam edəcək əlaqələr yaradacaq və iqtisadiyyatımızın bir-birinə inteqrasiya olunmasına kömək edəcəkdir. Biz ABS-lə iqtisadi əməkdaşlığımızın daha da genişlənməsini alqışlayırıq və biz bu yolda var qüvvəmizi sərf edəcəyik.

Mən çıxışımı davam etdirərək, sizə daha geniş məlumat verə bildirdim. Lakin suallara kifayət qədər vaxt qalmadı üçün mən niqimi bununla bitirmək istəyirəm. Çox sağ olun. □

© İsmail Həsəni / Çarşamba.az

© Quliyev Məhribəniz / Çarşamba.az

Sual-Cavab

Açıgım Desək

Bu Kərim 1997-ci il iyulun 30-da Prezident Heydər Əliyevın Gəncədən Əliyevsənədəki çıxışından sonra keçirilmişdir. ARS Azərbaycan Tələbə Tələbələri qəbul ediblər bu forumda 300-dən çox adam iştirak edibdir. Növbəti Rəqəd Amiləyə-səhlik edibdir.

Prezident Bil Klintonla səhabə görüşünüzdə nəyi müzakirə edəcəksiniz?

Zəhmətçə mənim bələgəmi Səhərlər Prezidentliyi ilə səhabə görüşüm ərsəli bu görüş olmaqdır. Biz Amerikalı-Azərbaycan əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi haqqında bir əl mübahisə müzakirə edəcəyik. Bütün həmçinin firmamızla Azərbaycan ərsəndə mövcud olan Dağılı Qarabağ münaqişəsini həlli yollarından da danışacağıq. Mən bələgəmi Səhərlər bu münaqişənin həlli yolu da illə olmaqla birlikdə kömək edə biləcəyik bəzi yollar təklif etmək istəyirəm.

Biz həmçinin Azadlıq Müdafiə Akademi 907-ə bələgəmi ərsəndə qaldırılması məqsədli müzakirə edəcəyik. Bizə konqressin qəbul etdiyi bu əhəmiyyətli Azərbaycanla əlaqə haqqında, eyni zamanda dünyada uluqəmi qaytarma kəşən ərsəndə bir qərarlıdır.

Mən çıxışında yəqin səhəli ümumən bu haqqda ərsəli danışacağam. Burada dənizə çıxışım ki, Azərbaycan ərsəni NATO-nun "Səhəli üzrə Əməkdaşlıq Programı"na qəbul edilmiş və biz artıq NATO-nun Avropalıların Səhərlərini üzvlüyü Azərbaycanın Prezidentliyi kimi mən NATO-nun bu ilin iyul ayının 8-də və 9-da keçirilən Zirvə toplantısında iştirak etdim. Buna görə də mən səhabə görüşünüzə Amerikalı-Azərbaycan əməkdaşlığını dəyərli etdirilməsinə tələm verəcəyik bəhəli ümumən bələgəmi.

Bəhəli ölkələrin tam bələhəli olaraq, Azərbaycan dəniz son rəhbərliyi ərsəndə müxtəlif dənizlə bələhəli vermək, burada yaşayın milli azlıqların, xüsusilə də yəhədlərin dənizə ayrılacağına mənə qoymamışdır. Bu faktə nəyə görə mətbuatda geniş və mütəmadi şəkildə işlənilir?

Əgər mənə üç saat vaxt verərdiniz, mən bu haqqda danışardım. Məndən çox qura danışmaq istəyirəm, bələhəli ki, sualların verilməsi üçün kifayət qədər vaxt ərsəndədir. Əgər vaxtınızda, mən də mənəndə Azərbaycanın cəmiyyətinin ölkə ərsəndədir. Bu bələhəli, zaman vaxtı bu mənəndədir, bir ölkə qrupdan bələhəli ölkədə yaşamağa mərhəməli olmağın. Azərbaycanla bələhəli mənəndə yəni bələhəli məhəməli. Azərbaycan bir çox sahədə, o cümlədən burada səhəli bələhəli yaşayın yəhədlərin dənizə çıxışım.

Yəhədlər Azərbaycanın ləhəli dəniz, həm də məndən məhəməli ərsəndə yəhədlər dənizə çıxışım. Mən yəhədlərin ərsəndə onların 20-ci əsrin ərsəndəki cəmiyyətinin inkişafında yəhədlərin rəhbərliyi görə mənəndədir. Mən ləhəli dəniz ki, Azərbaycan bələhəli mənəndə ölkə olmağın.

Mən iki gün ərsəli Nyu-Yorkda olarkən ARS-ın bələhəli yəhədlər təşkilatları prezidentlərin konfransını mənəndədir ilə görüşdüm. Biz bir neçə saat bir vaxt vaxt və mənəndə Azərbaycanın yəhədlərin bələhəli yaşayın açılmağın. Biz bu yəhədlərin ərsəndəki dəyərli etdirəcəyik.

Mümkünsə, İran fundamentalizminin Azərbaycanda dəniz azadlıq göstərdiyi tərsinə bələhəli bələhəli fikirlərinizi açıqlayın.

Qeyd etdiyim kimi, Azərbaycan, dəniz azadlıq da dənizə olmaqla, bütün bələhəli cəmiyyət verir. Azərbaycanla bələhəli dənizlə bələhəli bələhəli mənəndədir. Bələhəli, yəhədlərin və bələhəli ərsəndə mənəndədir bələhəli mənəndədir. Mən 1993-cü ildə prezident seçilərkən Azərbaycanla bələhəli göstərdim bələhəli ki, ərsəndə mənəndədir mənəndədir. Mən dənizlərinin və dənizlərinin seçkilərində qəlib gələcəyimi kömək etməkdədir. Ümumən dəniz ki, bu dənizlə bələhəli dənizə dənizlə.

Bu bələhəli ki, ərsəndə mənəndə mənəndə mənəndə və bir də dənizlə ki, Səhəli dənizlə mənəndə mənəndə dənizlə. Lakin mənəndə mənəndə və bələhəli dənizə mənəndə mənəndə və bələhəli dənizlə. Bələhəli dənizlə mənəndə mənəndə dənizlə dənizlə.

Yuxarıda:
Ağ Esmi rəsmi qonaq evi olan Bil Klinton Azərbaycanla dənizlə mənəndədir Azərbaycan bələhəli (30 iyul-1 avqust, 1997).

Aşağıda:
Prezident Heydər Əliyevın Vaşinqtonda vertolyotla mənəndədir.

Yox, inkişaf edəcəkdir. Azərbaycanın iqtisadi inkişafı üçün Türkiyədən yardım almaq bizim komitəmizin tələbi deyil, bir hüquqdur və qəbul edilmişdir.

Daqh Qarabağ Sovet Konstitusiyasına əsasən 1920-ci ildən 1988-ci ilədək müstəqil respublika olmuşdur. Lakin sonra ermənilər Qarabağdan deportasiya edilmiş və bəhəli müstəqilliyə statusu qazanmış, birtərəfli surətdə işğal edilmişdir. Belə olan təqdirdə nəyə görə ermənilər sizin onlara ən yüksək müstəqilliyə və təmənənəyə vədətinizə inamdadırlar?

Sizin sualınızın bezi məqamları yanlışdır. Lakin, eyni zamanda, mən bu suala cavab verəcəyəm. Hər şeydən əvvəl, Dağlıq Qarabağ Müstəqil Respublikası (DQMR) Azərbaycanın daxilində 1921-ci ildə təsis edilmişdir. DQMR Azərbaycan Respublikasının davamlı və özbaşınalıq edən 70-ci illərdə və 90-cı illərin əvvəllərində mən Respublikanın rəhbəri olarkən, əsasən və müntəzəm surətdə DQMR-nin inkişafına yönəldən ətraf olmuşam. Ona görə də mən bunu yaxşı bilirəm.

Artıq illərdir ki, mən Qarabağda 170 min əhali yaşayırdım. Lakin burada heç bir şeydən Azərbaycanın digər bölgələrində olduğu kimi, 70-ci illərdə qat-qat istədiyi DQMR-in müstəqilliyi Azərbaycan hökuməti və mənə qəbul etməmişdi. Bu bölgədə daha yaxşı yaşamağa çalışdım. Mən bu regionun bütün hissələrində olmuşam, ora gələ-də o günə qədər mənə yaxşı yaşadım. Mənim Qarabağ sakinlərinin və onları təqribən gətirən bütün qrupların və ölkənin digər bölgələrində yaşayan sakinlərinin, kitabları, qəzetləri, məqalələri vardır.

Mənim ermənilərə böyük hörmətim vardır və bu hörməti qoruyub idim. Keçmişdə bizim ermənilərə daşlıq düşməliyimiz mövcud idi. Mən ölkəmizə gələndən sonra Ermənistanla gəlmişəm və Ermənistan rəhbərləri də dəfələrlə Azərbaycanla gəlmişlər. Lakin bütün bu problemlərimiz yox idi. Əslində Dağlıq Qarabağ problemi sürtüklü vəlla yaranmışdır. Bu problemi separat qoruyalar və Sovet İttifaqı Kommünist Partiyasının rəhbərləri yaratmışlar.

Bu münasibətə gəzən Muxal Qarabağ separatçıları düşmənlərlə yaranmışdır. Mən Moskvada (səfərim zamanı onlar Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın ayrılmaz mədəniyyətində olduğunu söylədilər, lakin mən onları daha bir az qoruyurdum). Mən Moskvada Səyaxət Bürosuna təklif etdim ki, bu hadisədən sonra iki-üç ay sonra, bu münasibətə bəzən bəzən gələlim. Əla vərdət idi ki, bu təklifi qəbul etmişəm. Lakin mənə imkan olub, lakin burada belə, heç bir şey edə bilmirdim. Bu məsələni birməqalə (kəndə) ermənilər heç vaxt Dağlıq Qarabağdan deportasiya etməmişlər. Dağlıq Qarabağdan deportasiya edilənlər Azərbaycanlılardır. Dediyim kimi, Dağlıq Qarabağ Azərbaycanlılardan təmənənə verilmişdir. Bu hadisə 1991-ci ildə, Sovet dövründə baş vermiş və bu tarixi bir sənəddir.

Bu münasibətə bəzən mən isə bəzən gəlmişəm və siyasətdən uzaq idim. Lakin mən bu münasibətin tarixini çox yaxşı bilirəm. 1988-ci ildə Ermənistan Parlamenti Dağlıq Qarabağın Ermənistanın tərkibinə qatılmaq haqqında yekdilliklə qərar qəbul etdi. Yalnız bilmədən sonra Azərbaycanın Parlamenti Dağlıq Qarabağın müstəqilliyinə statusunu işğal etdi.

Mən həm də sizə yazmışam ki, 1990-ci ildə SSRİ Ali Sovetinin seçkilərində Sovet İttifaqının rəhbərləri qəbul etdilər ki, Dağlıq Qarabağın da həm SSRİ Parlamenti, həm də Ermənistan Parlamenti seçilmək üçün münasibət təklif edilə bilər. Başqa sözlə, bu münasibət Ermənistan başlandı. Sizin sözlükdən isə əla qərar ki, bu kəndin rəhbərləri Azərbaycanlıdır. Mənim məqsətim ermənilər bəzən və biz bəzən ermənilər arasında sükut edən bir kənd.

İşğal Azərbaycanı məxsus Naxçıvan ərazisi Ermənistanın daxilindədir, Azərbaycanın içərisində Ermənistan məxsus Dağlıq Qarabağ ərazisinin olması nə kimi problem yaradır?

Naxçıvan Azərbaycanın tərkib hissəsidir, Ermənistanın yox. Sovet İttifaqı qurulduqdan sonra hakimiyyətdə olan sovetlər (o zaman Stalin) Azərbaycanla Naxçıvan arasında olan bəzi Ermənistanla sənədlər qatılıb, hələ də sənədlərdir. Qısa Azərbaycan ərazisini qoruyub, sənədlərinə görə bu 46 kilometrlik ərazini Ermənistanla verməmişdir. Bunun Qarabağla heç bir əlaqəsi yoxdur. Dağlıq

Qarabağ regionu heç vaxt Ermənistan məxsus olmamışdır. Naxçıvan (o zaman Azərbaycanın tərkib hissəsi) Ermənistanla Dağlıq Qarabağ arasında qatılıb, Azərbaycanın içərisində müstəqil respublika olmuşdur. Naxçıvan Dağlıq Qarabağla heç bir əlaqəsi yoxdur. Mən sizin sualınıza mənəzi bəzən deyirəm, çünki burada münasibət üçün heç bir şey yoxdur. □

Yuxarıda: Prezident Bil Klinton Prezident Heydar Əliyevlə Ağ Evdə görüşməkdə (1 avqust, 1997).

Aşağıda: Birens və enerji sahəsində dialoqun davam etdirilməsi barədə Azərbaycanın Xarici İşlər naziri Həsni Həsənovla ABŞ-nin Energetika naziri Federiko Ferrera arasında sənədi imzalamaq. Soldan sağa: Həzrət Paşayev (Azərbaycanın ABŞ-dəki səfiri), Prezident Heydar Əliyev, Albert Qor (ABŞ-nin Vise-Prezidenti) və Madlen Olbrayt (ABŞ-nin Dövlət katibi). Ağ Ev (1 avqust, 1997).

Prezident Baxışı Əsas Məsələlər

Aşağıda Prezident Heydər Əliyevin *Birlikdəlik Statüsü* ilk rəsmi sərəfə (27 iyul-8 avqust 1997) zamanı əsas məsələlərlə bağlı icması şəkildə ifadə etdiyi fikirləri oxucularına nəzərinə çatdırırıq.

Daqlıq Qarabağ problemi

Dağlıq Qarabağ qarışı Azərbaycanın Ermənistanla yaxın hüquqda yerləşən əhəmiyyətli bölgədir. 1988-ci ildə Ermənistanla Azərbaycan arasında hərbi münaqişəyə başlanılması bu regionun əhəmiyyətini sayı təxminən 170 min əli ki, həttdə 700 min ermənilərdən, 30 min isə azərbaycanlılardan ibarət idi.

Münaqişə Ermənistan Parlamentinin Dağlıq Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsi haqqında qərar qərarından sonra başlandı. Bu isə, on minlərlə insanın həyatına sən qoyan hərbi qarşıdurmanın aləmlənməsi ilə nəticələndi. Bu gün Azərbaycan rəhbərliyi 50 faiz hilsədə Ermənistanın hərbi hüquq alınımadır. Hüquq alınımadır. Əsaslı isə tələb Dağlıq Qarabağ bölgəsi deyil, həm də bu bölgədə əhəmiyyətli digər yerdəli rayon da daxilədir.

Bu hərbi təcrübədən ən dəyərli nəticələrindən biri də 1 milyon azərbaycanlının öz doğma yurdlarından qovulması qərarına gətirilmişdir. Çünki indi olduqca ağır şəraitdə qaçqın hüququnu dəyərli çətinliklərdən keçirməyə məcbur edilmişdir. Ermənilər "erməni təməlinə" planını həyata keçirərək Dağlıq Qarabağ azərbaycanlılardan təmizləməyə çalışmışdır. Bu gün bu bölgədə təxminən 80 min erməni yaşayır, onlarda yaşayan azərbaycanlılar isə həyatlarını xilas etmək üçün öz doğma evlərini tərk etməyə məcbur olmuşlar.

Azərbaycanda cəmi 7 milyon əhali yaşayır. Lakin bu 7 milyonun 1 milyon qaçqınlarından ibarətdir. Əgər bu əhəmiyyətli ki, ölkədə bu qədər düşüncə məsələni yoxlamaq onunla itirir qərarlıdır. Həttdə cəmiyyət həyatına nə qədər ağır zərər vətir.

Sülh danışıqları

Öz il əvvəl 1994-cü ildə (may) Azərbaycanla Ermənistan arasında atəşkəs haqqında sənədi imzalandı. Bu sənəd hərbi münaqişəni müvəqqəti olaraq dayandırmışdır. Bu atəşkəs qüvvədə saxtə edilmiş və (tam sülhə nail olmağa çalışırıq).

1992-ci ildə (may) ATƏT-in xüsusi komitəsi olan Minsk qrupu bu münaqişənin həlli yolumun tapılması üçün misal edilmişdir. Hazırda Rusiya, Fransa və ABŞ bu komitənin təmasdaşlarıdır və bir sülh sənədini ki, bu problem tezliklə öz həllini tapacaqdır.

ATƏT-in 1996-cı ilin dekabrında keçirilən zirvə toplantısı zamanı Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həll edilməsinin öz məntəqlərinə qəbul edilmişdir: 1) Azərbaycanın və Ermənistanın arası bərabərliyinin qəbul edilməsi (Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın aydınlaşdırılması ləkəli hissəsi olmasının qəbul edilməsi sənədi ilə); 2) Dağlıq Qarabağın Azərbaycan Respublikasının tərkibində ən yüksək dərəcəyə malik statusunu verilməsi (ermənilərə Azərbaycan Respublikasının ərazisində ən yüksək məcəzəyə malik verilməsi); 3) Dağlıq Qarabağ əhəlinin (həttdə ermənilərin, lakin isə 62 yurdlarına qayıtmaq hüququna olan azərbaycanlıların) təhlükəsizliyini zəmanə verilməsi.

Azərbaycanla daşıl sənədini, ATƏT-in 54 üzvündən 53-ü bu prinsipləri qəbul etmiş Ermənistan bu prinsipləri qəbul etməyə vətənə döndərdi. Lakin bu Azərbaycanla daşıl sənəd Ermənistanla danışıqların yarmasına yol verə bilməmişdir. Bu arada öz tərəflərindən kompromis addımlar atmışdır. Ermənistan da güzəştə gətirilməlidir.

Azadlıq Müdafiə Aktının 907-cü Bəndi

Azərbaycan sənədi maraqlı əhəmiyyətli bir də ABŞ Konqresinin 1992-ci ildə keçmiş Sənət Respublikasına keçmiş dərəcə problemlərini həll edilməsində yardım göstərməsi məqsədli ilə qəbul etmişdir. Azadlıq Müdafiə Aktıdır. ABŞ qanunvericiliyi yalnız Azərbaycan bu prinsipləri sənədi qəbulmuşdur. Azərbaycan dövlətinə ABŞ-in hüquq yardımını tapdığından Azadlıq Müdafiə Aktının 907-ci

Yuxarıda: Prezident Heydər Əliyevin Prezident Klomona görüşündə sənədi mətbuat məqsədləri ilə göstərdi (1 avqust 1997).

Ortada: Prezident Heydər Əliyev mətbuat məqsədləri üçün sənədi vermişdir.

Aşağıda: Mətbuat konfransından sonra Prezident Heydər Əliyevin Ağ Evdən yola çıxması. Mətbuat məqsədləri üçün sənədi vermişdir.

Fotoşəkil: Azərbaycanın Prezidentinin mənzilində.

Qalın: Mətbuat sənədi.

öz qüvvələrimizə qurumaq və müstəqilliyimizə möhkəmləndirmək yolunda irəliləmişdik.

Demokratiya quruculuğu

Demokratiya və insan hüquqları məsələsində Azərbaycan cəmiyyəti üçün yeni olan məsələlərdir. Həqiqətən, əlaqəli bəzilər ki, biz qısa bir müddət ərzində demokratiya qura bilərik. Lakin bu mümkün deyil. Azərbaycan gəncləri bir dövlətdir. Demokratiya özünü məfhumdur. Demokratiya təkcə bir rəhbər deyil, bütün xalqın iştirakı ilə qurulmalıdır. Adamlarımız yəqin illərlər ərzində kommünist ideologiyadan təsiri altında yaşayıblar. Onları bir günün içində dəyişmək mümkün deyil.

Ünvanıym ki, Amerika Birləşmiş Ştatları "demokratiya" deyilən bu yolla biz öz ölkəmizi qururuq ki, addımıları. Amerikalılar çox şeyə nail olmuşlar. Lakin onlar hələ də bu sistemə ömürlüklərini qoymurlar. Demokratiya bazarından pulda alınması bir şey deyil.

1987-ci ildə Səfər Bəyruzov rəhbərlik etdikdən sonra mənim hökumətimdə çox böyük dəyişikliklər baş verdi. Bu dəyişikliklər mənim zəvələrlərimdədir. Əvvəllər Kommünist Partiyası və Siyasi Bütönmün üzvü olduğuma baxmayaraq, mən bu gün Azərbaycan demokratiya quruculuğu yolunda çalışıram. Öz xüsusi bacarıqlarımı dəyişməyə çalışıram. Lakin mən bəzi addımlar.

Mən indi Azərbaycanda yeni cəmiyyəti qurulumaya çalışıram və bu prosesin həyatda keçməsinə var qüvvəmi sərf edirəm. Mən əzi addımı edirəm ki, bu, demokratiya bir cəmiyyətə ola bilər. Ola bilər ki, bu, sivilizasiya da bilər. Lakin bu, bu sivilizasiya qurulumaya çalışır. Demokratiya sənəzət bir prosesdir. Bu prosesin həyata keçməsi üçün aydın görünür. Lakin həqiqi demokratiyanın sonu, həddi olmur. Hələ sivilizasiya üçün, Birləşmiş Ştatlarda yaşayan bu insanlar üçün belə, demokratiya sənəzət bir prosesdir.

Din azadlığı

Azərbaycan din azadlığı da daxil olmaqla, bütün hüquqlara zəmanət verir. Azərbaycanda bütün dinlər bərabər hüquqlara malikdir. Müsəlmanlar, xristianlar və kilsələr azad surətdə fəaliyyət göstərir. Azərbaycan bir çox millətlərin və dinlərin doğma vətəni olmuşdur. Mən öz ölkəm ki, Azərbaycan heç zaman antisemitlikə ölməmişdir.

Bu haqqda ki, Sovet dövründə İslam dininin qadağan edilməsinə baxmayaraq, İslamizim çox geniş nüfuz almışdır. Lakin qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan dini dövlət İslam və dövlət ideologiyası deyildir. İslam Azərbaycan dövlətinin ideologiyasına çevrilməmişdir. Din və dövlət bir bütöndən ayrılmalıdır.

Döğrudür, İslam haq müslimən ölkələrinin ideologiyasıdır. Biz isə Azərbaycanda qəribə və dünya standartlarına əsaslanan İslamın dövlət quruculuğuna, bəzən sözlə, biz demokratiyanın və insan hüquqlarının qəbul edilməsi prinsiplərini əsaslanaraq bir hökumət qurmuşuq.

Döğrudür, bəzi qüvvələrin Azərbaycanda İslam fundamentalizmini yaymaq istədikləri faktları da dərinləşdirilməlidir. Bu bizim dövlətçiliyimiz üçün böyük təhlükədir. Lakin salamatlıq böyük əksəriyyəti fundamentalizmə qarşı bəzən müvafiq göstərir. Mən bir daha təkrar edirəm: Azərbaycan yalnız dünyəvi dövlət olaraq yaşamaq niyyətindədir.

Korupsiya

Korupsiya hər bir cəmiyyətin özəllərini sarsıdan qorxulu bir bələdir. Korupsiya təkcə Azərbaycanda deyil, bütün dünyada mövcuddur. Təbii ki, korupsiya geniş yayılmışdır. Bu bələdir. Bu xəstəlik xüsusilə də keçid dövrünü yaşayan ölkələrdə çox yayılmışdır. Bu gün Rusiyada da korupsiya vardır. Bu gün Azərbaycan da daxil olmaqla, bütün keçmiş Sovet respublikalarında bu bələ mövcuddur.

Mən həmişə, 1969-cü ildə SSRİ-nin mövcud olduğu dövrdə də, etiraz etmişəm ki, SSRİ-də korupsiya mövcuddur. O zaman hamı deyirdi, "Kommünizm rejimində korupsiya ola bilməz. Korupsiya yalnız kapitalizmə xas olan bələdir". Lakin korupsiya və zərərli cəmiyyətimizi bu qorxulu xəstəlikdir. Mən bunu özümlə deyirdim, indi də deyirəm. Mən korupsiya ilə fəxrli mübarizə aparmışam və aparacağam. Mən əzi addımı etmişəm ki, korupsiyaya cəmiyyət qurmaq bizim xalqımız üçün, onun mədəniyyəti və gələcəyi üçün ciddi və vacibdir. □

Yuxarıda:
ABS-nin tarixində ilk dəfə olaraq üç illik sessiyanın Ağ Evdə imzalanması (1 avqust, 1997). Əbsərən perspektiv strukturu üzrə Sevren şirkəti ilə müqavilə bağlanması: İlham Əliyev (ARDNS-nin Vise-Prezidenti) və Ricard Matzi (Sevren şirkətinin Prezidenti).

Ortada:
Ünvan perspektiv strukturu üzrə Mobil şirkəti ilə müqavilə bağlanması: Natiq Əliyev (ARDNS-nin Prezidenti) və İliq Skoguz (Mobil şirkətinin Prezidenti). Səkkiz saatlı Hülal Pəyqev (Azərbaycanın ABS-dəki səfiri), İlham Əliyev (Azərbaycanın Xarici İşlər naziri), Heydər Əliyev (Prezident), Rudi Hüseynov (təcrübəçi), Albert Qor (ABS-nin Vise-Prezidenti), Madlen Olbrayt (ABS-nin Dövlət kəndi) və Uilyam Deyl (ABS-nin Kommersiya naziri).

Aşağıda:
Naxçıvan perspektiv strukturu üzrə Əbsərən şirkəti ilə müqavilə bağlanması. İlham Əliyev (ARDNS-nin Vise-Prezidenti), Əbsərən şirkətinin Prezidenti Terri Kəndi (səfir). □

Prezident Əliyev: Bir şəxsi baxış

Beti Bler, Azərbaycan İnternəşnal jurnalının redaktoru

Bu müsahibə 1997-ci il avqustun 3-də, Prezident Heydər Əliyevin ABS-a ilk rəsmi səfəri zamanı aparılmışdır. Səfər müddətində Prezident Nyu York, Vaşinqton, Hyuston və Çikaqo şəhərlərində olmuşdur. Müsahibədən iki gün öncə Heydər Əliyev ABS Prezidentli Bil Klintonla görüşmüş, eyni zamanda Ağ Evdə T.boykə kontraktı imzalamışdır.

Bu, Heydər Əliyevin ABS-a üçüncü səfəri idi. Bundan əvvəl (1994 və 1995-ci illərdə) o, Nyu Yorkda BMT-ün iclaslarında çıxış etmiş və Bil Klintonla görüşmüşdür. Lakin Azərbaycan Prezidenti ABS Prezidentli ilə başqa rəsmi görüşmələri, ələcə də ATƏT-in 1994-cü ildə Budapeştdə keçirilən zirvə toplantısında da görüşmüşdü. Jurnalistlə Prezident Heydər Əliyevə nadir hallarda şəxsi suallarla müraciət edirlər. Xərci jurnalistlərə Prezidentlə müsahibə aparmaq imkanı düşəndə, onlar regiondakı sayəsiz və iqtisadi vəziyyətlə bağlı gündəlik suallar veririlər. Azərbaycan jurnalları (sovrəsan Sovet dövründə əsası qoyulmuş jurnalizm ənənələrində ümumiliklə) verərək, şəxsi suallardan kənarında qalmıqları çətinliklər.

Buna görə də mən bu müsahibədə, Heydər Əliyevlə onun 1993-cü ildə prezident seçilməsindən sonra aparıldığı əvvəlki müsahibələrə əldə etdiyim kimi, əvvəlki şəxsi sualların təbii və maraqlı dərəcəsi açıqlayacaq mövzulara toxunmuşuqları qəbulmuşam. Mən bu rəsmi sənədlərlə işləyərək cəmi 60 nəfərlik müsahibədə heyətini tərkibində olduğum üçün (yəqinə qeyri-azərbaycanlı), bütökdən səfər zamanı müstəqil olaraq üçü məzakirə edilən mövzularından qəbulmuşuqları qəbulmuşam. Bu müsahibə təyyarədə, Hyustondan Çikaqoya uçuş zamanı aparılmışdır. Təvəccübi Rəif Hüseynov edilmiş. Prezidentlə aparıldığı daha əvvəlki müsahibələrdə "Azərbaycan İnternəşnal" jurnalının 2:2 (1994), 2:4 (1994) və 4:2 (1996) nömrələrində dərc edilmişdir.

İcazə verin əvvəlcə sizdən buraxdım. Birləşmiş Ştatlarda qarşılaşdığımız qonaqpərvərlik və mehribanlıq haqqında bir neçə kəlmə soruşsam. Demək olar ki, cəmi on il bundan əvvəl Sovet İttifaqı və Birləşmiş Ştatlarda bir-birinə düşmən münasibət bəsləyən ölkələr idi. Bu münasibət özünü hər iki dövlətin öz "düşmənlərindən" qorunmaq üçün tərbiyə bəzaları yaratmasında və əhəlinin sosial inhiyalarını ödəmək əvəzinə, hərbi sənayeni sürətlə inkişaf etdirməsində göstərirdi. Bu iki ölkədən hər biri öz sisteminin "raqibinin" sistemindən daha üstün olması ilə fəxr edir və bir-birini "xain düşmən" kimi qələmə vermək üçün öz təbliğat məşinələrini bütün imkanlarından istifadə edirdi.

Lakin bu gün sizin Birləşmiş Ştatlarda bütün səviyyələrdə qarşılaşdığımız mehribanlıq və qonaqpərvərlik düşmənçilik və gubhələrlə dolu olan həmin dövrə tamamilə zidd bir hadisədir. Bu hadisəni nə ilə izah etmək mümkündür?

Bildiyiniz kimi, Sovet İttifaqı əriq mövqədə deyildir. Sovet İttifaqı dünyanın məhəng bir dövləti kimi Birləşmiş Ştatlara raqəbat aparmırdı. Dünya iki cəbhəyə—kapitalistlərə və sosialistlərə bölünmüşdü üçün bu iki dövlətin arasında uzun müddət soyuq müharibə gedirdi. Sosialistlər təbbəsinə başçılıq edən Sovet İttifaqı hər cə cəhətləri, xüsusilə də, mədəniyyətdə rejimindən azad olmuş Afrika ölkələrini öz tərəfinə çəkmə bilmişdi.

Lakin bu gün Sovet İttifaqı dağılmış və soyuq müharibə də bitmişdir. Əgər Sovet İttifaqı dağılmayıy, Azərbaycan bu gün müstəqil dövlət olmazdı. Soyuz İttifaqı mövcud olmaqda davam etməyirdi, keçmiş Sovet respublikalarının hər biri 50 milyon əhəli olan Ukrayna belə, müstəqil olmaqda idi. Lakin bu gün, nəhayət, Azərbaycan 70 ildən sonra bir daha

Yuxarıda: Prezident Heydər Əliyev və Prezident Bil Klinton Ağ Evdə Azərbaycanda ABS arasında gələcək əməkdaşlıq barədə sənə imzalamaları (1 avqust, 1997).

Ortada: Prezident Heydər Əliyevlə Azərbaycan İnternəşnal jurnalının redaktoru Beti Blerin müsahibəsi. Kenarda: Azərbaycanın Xərci İlahə nəzi Həsən Həsənov. Carter reysi ilə Hyustondan Çikaqoya gedərkən (3 avqust, 1997).

Prezidentin səfəri

Prezidentin səfəri

müstəqillik qərarını İndi biz öz müstəqilliyimizi qorumağa və möhkəmləndirməyə çalışırıq. Məncə bu Azərbaycanla ABS arasında bu cür mehriban münasibətlərin yaranması üçün ən mühüm amillərdən biri olmuşdur. Nəzərə alınmalıdır ki, regionumuzda birincü müstəqilliyimizə böyükdən çalışmış olmaqla da vardır. Buna görə də biz Birləşmiş Ştatlara bu cür olmaqla qərar verilməsi bir qərar kimi hesabıq. Başqa sözlə, biz Birləşmiş Ştatlara müstəqilliyimizi qorumaqda bizə kömək edə biləcək bir əllə kimi görünür.

İkincisi, biz Azərbaycanda daimiyyəlik prinsiplərini əsaslanan hüquqi, demokratiya bir dövlət qurmağa çalışırıq. Azərbaycanın qərb standartlarına uyğun şəkildə yasaşmaq istəyində böyük addımlar atır. Bu isə mehriban münasibətlərin yaranması üçün daha bir səbəbdır.

Üçüncüsü, biz Birləşmiş Ştatlara geniş iqtisadi münasibətlər qurmuşuq. Siz yaxşı bilirsiniz ki, ABS-ni kompaniyaların xüsusiyyəti də, neft kompaniyaları, bu gün Azərbaycanla əməkdaşlıq edir. Mən düşünürəm ki, bu gün bu şirkətlərin prezidentləri və digər məsul şəxsləri ilə görüşdüm. Mart ayının əvvəli ki, Azərbaycanda məskən axtırır, bu kompaniyalar öz fəaliyyətlərini daha da genişləndirmək istəyir. Bizimlə hələ əməkdaşlıq etməyən şirkətlər isə artıq Azərbaycanda fəaliyyətə başlamışdır.

Məsələn, bu şirkətin nümayəndəsi mənə dedi ki, il yarıya zəvəl bu şirkətin Dneprda qırsaq Xəzər regionına kapital yatırımı qoymamaq haqqında qərar qəbul etmişdi. Bu gün isə onlar tamamilə başqa fikirlərdədir. Bu şirkətin nümayəndələri mənə etiraz etdilər ki, onları o zamanki qərarı yanlış olmuş və bu gün onlar, görünür ki, artıq gecikmişlər. İndi bu şirkətin nümayəndələri heçdən xəbərsizdir ki, onlara Azərbaycanda bir neçə yatırımların icrasında iştirak etmək üçün imkan verilmişdir. Əlbəttə, bütün bu amillər də mehriban münasibətlərin, qonaqpərvərliyin yaranmasında böyük rol oynayır.

Ötən həftə sizdə siz öz nöqtənizdə bir neçə mühüm problemə toxundunuz. Bunlar 1) Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli, 2) Azadlıq Müdafiə Aktinin 907-ci bəndinin aradan qaldırılması, 3) Rusiyanın Ermənistanla 1 milyard ABŞ dolları məbləğində qanunsuz silah göndərməsi, 4) Rusiya-İran münasibətləri, 5) Xəzər dənizinin statusu məsələsi, daha doğrusu, "Xəzər kimə məxsusdur və buradakı neft ehtiyatlarını kim inkişaf etdirə bilər?" problemi, 6) xarici investorlar üçün Azərbaycanda işgüzar imkanlar. Sizcə daha hansı problemlər oxucuların nəzərinə çatdırılmalıdır?

Bunlar ən əsas problemlərdir. Əgər siz bu problemləri oxucularımızın diqqətinə çatdırarsanız, kifayətlir. Çünki bu problemlərlə danıdan tanış olduqlarıq sonra, başqa problemlərə də toxunmaq olar.

Siz Birləşmiş Ştatlarda olduğunuz müddətdə çoxlu nitqlər söyləmişiniz. Azərbaycanda da belədir. Mənə xüsusilə sizin Corneau Universitetində görüş zamanı söylədiyiniz nitq və görüşdən sonra forumdakı çıxışınız böyük təsir bağışladı. Suallara verdiyiniz cavablar qoyulan məsələni tam və dəqiqliklə əhatə etdi. Bu cavablarda verilən informasiya amerikalıların Azərbaycanda bağlı problemləri anlamaları baxımından çox vacibdir.

Mən bir neçə ildir ki, mütəmadi olaraq sizin çıxışlarınızı izləyirəm və mənə ehtisab ki, sizin prezident kimi nüfuzetmə qabiliyyətiniz əsasən sizin nəticə qabiliyyətinizlə - fikirlərinizi ifadə etmək və başqalarını inandırmaq bacarıqla bağlıdır. Məndə belə bir təəvvür yaranır ki, siz həyatınız boyu həmişə nitq söyləmişiniz. Mənə sizin bu sahədə daha erkən təcrübəniz maraqlandırır.

İndi ki, siz bu mövzuya toxundunuz, sizə verin deyim, bu məsələ aradığımız bir bacarıqdır. Ümumiyyətlə, nitq söyləmək bacarığı dənəli bir sənəddir. Birini oxumaqla, çalışmaqla, hətta çoxlu nitq söyləməklə belə əldə etmək olmur.

Yuxarıda: Məhdən Əliyev, ABS-ni Dövlət kəndi, və Prezident Əliyevlə görüş. ABS Prezidentinin rəsmi qonağı evi İker Hattında (Ləyqə, 1997).

Aşağıda: Prezident Əliyev Əliyev və onu xüsusi sərəfəndə mütəşşisərlərlə münasibətlərdən bir neçə mütəşşisərlərlə görüş. Məhdən Əliyevlə İker Hattında (Ləyqə, 1997).

Xəzər münaqişəsi

Dənizdə fəaliyyət

Lakin görünür ki mənim həyat təcrübəm də burada müəyyən rol oynamışdır. Mən çox şeylə məşğul olmuşam, çox şey görmüşəm və müxtəlif multimedialar qarşısında çıxış etmişəm. Buna görə də təbii ki, burada təcrübəmin də rolunu düşünməliyəm.

Lakin nətiqlik qabiliyyətiniz əsasında təbii iştirak edə bilərsiniz. Əgər bu yoxsa, heç bir təcrübənin faydası yoxdur. Bəli, mən gənclik yaşlarımdan öz fikirlərimi aydın ifadə etməyi bacarmışam. Mən artıq 17-18 yaşlarımda emosional nitqlər söyləməyə başlamışdım. Lakin siz mənə heç zaman çıxışımı oxuyan görə bilməzsiniz. Mən heç vaxt çıxış əvvəlcədən hazırlamıram.

Buğa prezidentlə kimi siz heç zaman öz nitqinizi yazdırmısınız, elə deyilmi?

Yox, mənim nitqimi yazan adam yoxdur. İki gün əvvəl Ağ Evdə görüş zamanı mən həm Bil Klintonun, həm də Albət Qorun öz nitqlərini oxuduqlarını gördüm. Mən isə öz nitqimi oxuyurdum.

Nitqlərinizi əvvəlcədən məşq edirsinizmi?

Xeyr, mənim söylədiklərimin doxsan faizi nitq prosesində yaranan fikirlərdir. Bəlkə də nitqimin təxminən yalnız on faizini qabaqcadan hazırlayıram. Lakin əlbəvaxt olur ki, nitq prosesində söyləyəcəyim fikirləri birdən-birə dəyişirəm. Ümmüyyətlə isə, nitqlərimi heç vaxt əvvəlcədən məşq etmirəm.

Heç bir söz belə qabaqcadan yazmırsınız?

Heç vaxt. Siz görmüşsünüz. Mənim çıxış vaxtı qatısında heç zaman qeydlər olmur. Mən on illərdir ki, bu cür nitq söyləyirəm. Hətta Sivası Biorinin üzvü olanda belə, mən başqalardan nitq söyləmək qabiliyyəni ilə seçildim. Məndən başqa hamı öz nitqini oxuyurdu. Həminin qarşısında qeydləri olurdu.

Lakin çox zaman çəkiliş vaxtı kameralar, mikrofonlar, otaqda hərəkət edən adamlar insəmin fikrini yayındırır. Necə olur ki, siz həmişə fikrinizi cəmləyərə bilirsiniz?

Bu da məncə xas olan bir xüsusiyyətdir.

Elə vaxt olurmu ki, siz öz nitqinizdə nəyi isə umudasmız, nə isə vacib bir şeyi deməyi yaddan çıxarırsınız?

Əgər bu sizi maraqlandırarsa, deyə biləm ki, mənə nitq söyləyəndə, mənim beynim böyük bir enerji ilə işləyir. Bəzən bu mənim özümü də təəcübləndirir. Məsələn, biz sənəti imzalayanda Bil Klinton çıxış etdi. Sənə isə mən çıxış etməli idim. Doğrusunu deyim ki, mən nə deməli olduğumu əvvəlcədən bilmirdim. Lakin birdən-birə bütün ideyalar, fikirlər mənim ağıma gəldi. Sonunda mənə dedilər ki, bu çox müvəffəqiyyətli bir çıxış idi. Mən özüm də bu çıxışından razı qaldım.

Bir vaxt mənə demişdiniz ki, siz gənclik dövrünüzdə Naxçıvanda yaşayarkən tez-tez teatr gedərdiniz. Teatr sizin nətiqlik qabiliyyətinizin inkişaf etməsində çoxmü böyük rol oynamışdır?

Yox, mən deməzdim ki, bu həjədir. Teatr mənim üçün bir hobbidir. Mən teatrdan çox faydalanıram. Teatr həmişə mənim şüurümdə dərin iz buraxır. Lakin mən deməzdim ki, teatr mənim nitq söyləmək qabiliyyəmin inkişaf etməsində böyük rol oynamışdır. Teatr onu anlayanlar üçün çox qüdrətli sənətdir. Lakin o hamı üçün deyil. Şübsən mənə teatr televiziyaya və ya kinodan daha böyük təsir bağışlayır.

Sizin nəvəniz də çıxış etməyi çox sevir. Mən onun dəfələrlə auditoriya içərisində çəkinmədən çıxış etdiyini, öz yazdığı şe'rləri sərbəst surətdə

Qorunma və sevgi

Mənim məni bələdəm

Yuxarıda: Prezident Heydər Əliyev yenə anadan olunan nəvəsi Heydərli Londonda (6 avqust, 1997) Körpənin anadan olması haqqında səbət Prezident Əliyevdə otların rəyində.

Aşağıda: Prezident Heydər Əliyev Əliyevlərdə mehəmsəmm lobbisində uşaqları salımlayır.

ocudugunu görməyən, lap balsı kimi.
Düzündür. Zərif, yon yon halo tamam olmamışdır) çox cəsarətli qızdır. O
İngilis dilini də yaxşı öyrənib.

**Siz bir neçə gün əvvəl Bleyer Hauzda ABS-in Dövlət Kətibsi Madlen
Olbrayta təkbək görüşünüz haqda bir neçə söz deyə bilərsinizmi?**

Biz ABS—Azərbaycan münasibətlərindən səlibət açdıq. Dağlıq Qarabağ
probleminin ruzamı salınması və Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinin
fəhli inkişafından danışıq. Təvənlüğümlə mövzular seçən birlər idi.

Xanım Olbrayti Azərbaycanı çox mütəşəxənəyənir. Mənə qəribə də onun
münasibəti çox xatirədir. Mənim ona çox böyük hörmətim var və mən
onun ölkəyə ağıllı bir gəyis hesab edirəm. Mənə xanım Olbraytin bu
vəzifəyə seçilməsi Klinton tərəfindən atılmış çox uğurlu bir addımdır. O
çox mütəşəxənəyənir və təydidli bir insandır.

**Sizin bu səfərinizin, Prezidenti Klinton və Vətə-prezident Qorla
görüşməyiniz və sənədlərin imzalanmasından başqa, daha hansı uğurlu və
əhəmiyyətli tərəfləri olmuşdur? Səfərinizin hansı anlarından xüsusi
məmnunluq hissi duyursunuz?**

Mənim üçün bu səfərin zamanı ən yaddaqlıq hadisələrindən biri bir
xanımın mənə yaxınlaşaraq, iyrəmi il əvvəl ABS-in SSRİ-dəki səlti ilə bəgə
çəkirdiyim şəkli mənə göstərməsi oldu. Bu mənim üçün iki cəhətdən
qiymətli idi. Əvvəla, oğur bir amerikalı alətində iyrəmi il əvvəl bağ vermiş
görüşü əks etdirən fotosəkil inkişaf qədər saxlamışsa, deməli onlar bu
görüşə çox böyük əhəmiyyət verirlər. Bu onu göstərir ki, mənim
keçmişdəki görüşlərim, qırdığım mütəşəxənəyən insanları yaddaşında iz
buraxmışdır.

Mənə əla gəlir ki, bu qadının yoldaş səltini kəməkişi qırdırdı. Bu qadın
mənə yaxınlaşaraq, iyrəmi ilki (arzi) olan bir fotosəkil mənə gətirdi və
məndən avtoqraf vermişimi xahiş etdi. Digər tərəfdən, bu fotosəkil mənə
keçmişdə qalan illəri xatırladı. Mən həmin şəkli bəxəndə hissə edirəm ki, o
qadın da inkişafmışdır. Bu mənə çox sevinirdi.

Əlbəttə, mənim səltimün ən sevinirdirici anlarından biri noyabrın dünyaya
gəlməsi oldu. Mənim üçün həmdən böyük sevinç ola bilməz. Ən maraqlı isə
odur ki, mən bu səltin Hiyustonda, eyni zamanda mütəşəxənəyən uzaqda gətirdim.

Noyabrın adı nədir?

Mən hələ ona ad qıymamışam. Bir neçə gündən sonra Ləndonda (kəpənəm
amadan oltığı yerlə) oltırdıq orada noyabrın adını qoyacağam. (Ənənəyə
uyğun olaraq. Həydar Əliyev kəpənəyən oltırdıqdan üç gün sonra ona öz
adını qoymuşdu. Bu, Prezidentin Əliyev soyadını daşıyacaq ilk noyabıdır).

Səfərin ən uğurlu anlarından biri də məğrib hakim Məykel Debeyki ilə
gürüşmə oldu. O çox böyük bir şəxsiyyətdir. Görüşmə zamanı o dedi
ki, inkişafdakı alətini mən əhəmiyyətli qıymışam. Təşəbbüs etdim ki, o neçə
insana həyat bəxş etmişdir. Bildiyimə kimi, Debeyki Rusiya Prezidenti Boris
Yeltsinə bu vəzifədə keçirilmiş cəsarətli və əhəmiyyətli qırdıq. Ənənəyə
üçün dəvət olunduğu yegənə xarici mütəşəxənəyən idi.

Debeyki yaşlıdır, əla deyilmi?

O, əksinə yaşlarında olan bir kəlmədir. Çox yaşlı olmasına baxmayaraq,
yənə də çox fəhli. Ona görə də mən ona çox bəxş edirəm. Bəlkə də
ABS-də onu o qədər də qiymətdəndirirlər. Anıma o çox böyük, çox dəyərli
bir insandır. Buna görə də mən Hiyustonda oltırdıqdan onunda görüşməyi
qırdırdı. Debeyki Hiyustonda böyük bir libbi mərkəz şərtindədir. Mən
Debeykini onun haqqında yazılan məqalələrdən tanıyıram. Ümmüyyətdə.

Olbrayt, Klinton, Hauz, 1996

Doppa (libbi)

Prezident Həydar Əliyev BMT-in
İnsanlarla Əlaqələrində Səltin Hiyustonda
Tərtibindəki görüşmə zamanı Azərbaycanın
Səltin Hiyustonda Səltin Hiyustonda

mən on il əvvəl mifəki keçirdiyimə görə bu sənə ilə çox tanışlanıram.
Deməli, siz Debeyla ilk tanışlığada olmuşdunuz.

Xeyr, Debeyla cərrahdır. Mənim iş cərrahiyə əməliyyatına etmişəm və ox
alı. 1987-ci ildə onu mifəki keçirəndə çox adam mənim (məni) yaşayacağıma
şübhələnirdi. On, on il əvvəl—1987-ci ilin avqustunda mən vətəndə. Mən
səyahətdə üç ay qalmalı oldum. Məni deyirdilər ki, mən bu dənizə ləylə
həlimə olacağam. Lakin gördünüz ki, mən hələ yaşayın və işləyirəm.

Sizin iş rejiminiz çox ağırdır. Siz heç istirahət etmirsinizmi? Bu gün səfərin
artıq səkkizinci gündür burada, təyyarədə oturanların demək olar ki,
hamısı yorğundur. Sizdə isə yorğunluq əlaməti yoxdur. Siz hər gün nə
qədər istirahət edirsiniz? Hər gün neçə saat yatırırsınız?

Çox az—on çoxu illi saat.

Günortalar istirahət edirsinizmi?

Xeyr, heç vaxt.

Bəs sizdə bu qədər dövlət həyəti varmı?

Bu, Allahdan gələn bir seydir.

İcazə verin Birləşmiş Ştatlara gətirdiyiniz hədiyyələr barədə sizdən bir neçə
kalma soruşum. Bir qədər Prezident Klintonla bağlı olduğunuz hədiyyə barədə
danışım. Mənim bildiyimə görə, siz Klintonla onun və xanımı Hilennin
portretlərini əks etdirən xalça bağışlamısınız elə deyilmi?

Biz vətən zamanında onların qızı Çelsi üçün də xalça hədiyyəsi gətirmişdik.
Prezident Klinton bu hədiyyələri çox məmnun oldu. O mənə dedi ki,
Çelsi həmin portretlərə baxmaq üçün onun ofisinə gəlmişdi. Bil Klinton
dedi ki, xalçalar bəzi Çelsinin, həm də onun və Hilennin olduğu xəstəxana
gəlmişdi.

Prezidentə onun, xanımının və qızının portretlərini əks etdirən hədiyyə
bağışlamaq çox nadir bir hadisədir. Bu ideya sizdə necə yarıandı?

Mən hifram ki, hər bir insan üçün əl ilə ən böyük nemətdir. Bu hədiyyə—
na Klintonlar ailəsinə əslətə boyu xatirələrdə yaşadacaq sənət əsəridir.

Hiləri Klinton haqqında insanların fikirləri müxtəlifdir. Çox adam onu başa
düşə bilmir.

Mən xanım Klintonu çox da yaxşı tanıyıram. Mən onunla bir neçə ildə
görüşmüşəm. Hiləri ilə yaxşı söhbətlərin zamanı onun haqqında mənə
çox yaxşı təəssürat yaramışdır. Lakin həmin xəstəxanaya gəlmək mümkün
deyil, xüsusilə də ictimai xatirə olanda.

Ardıran azərbaycanlılar səfərdən qayıdandan sevdikləri insanlara hədiyyə
gətirirlər. Siz Azərbaycan xalqına nə hədiyyə aparırsınız?

Azərbaycan xalqına apardığımız ən böyük hədiyyə burada, Birləşmiş
Ştatlarda qəzandığımız hədiyyələrimizdir. Biz Prezident Klintonla
oğullarımız arasında bir çox səviyyələri əlaqələrin gücləndirilməsi
haqqında söhbət etdik. Bu sənətlər çox böyük tarixi əhəmiyyətə malikdir.
Bunları başqa mənim cənab Klintonla hazırkı vəziyyətə və ölkələrimiz
arasındakı münasibətlər haqqında çox səmimi müzakirələrimin ölü.

Siz ölkəniz də Sevron, Elson, Mobil və Amuko şirkətlərinin prezidentləri ilə
keçirdiyiniz görüşlərin şahidi oldunuz. Yaxılaşdırarsınız, mən onlardan
məniyədək Ağ Evdə olub-olmadığınızı soruşdum. Məlum oldu ki, bu
onların cəzəsinin Ağ Evə birinə gəlməsi idi. Cəzəsinin, biz onları Ağ Evə
də gətirdik. Bu çox tarixi bir məqamın idi. Hələ indiyədək Ağ Evdə bundan birə
üç nəfər məzəsinin imzalandığı mərasim olmamışdır. Bütün bunlar mənim
xalqına gətirdiyim hədiyyələrdir. □

De qəlibin mənəki (de Azərbaycan) 1997

Kəbir 1997

Yuxarıda və aşağıda:
Prezident Hilleri Əliyevin ABŞ-a səfərinin
gündəlik mətbəxinə gətirilən məqamı ilə
Amekomon sponsorluğu ilə səbr
başlanandan dərhal sonra Televiziya peyri
təbii ki qeyd olunmuşdur. Fotolar: Bil
Klintonun İcazə alınmasında və cənab
tarafından Ağ Evlə çəkilməsi göstərir
(1 avqust, 1997).

Dövlət Səfərləri, Dövlət Töhfələri Klintonlar Azərbaycan Xalçasında

Ən Kresler

Görərsən kral və kraliçalar, şahzadələr, prezidentlər böyük əhəmiyyət kəsb edən rəsmi səfərlərinin xatirələrinə haqq olunması üçün bir-birlərinə nə hədiyyə edirlər? Arzuladıqları hər bir şeyi əldə etmək imkanı olan şəxsə ən yaxşı töhfə nə ola bilər?

Sübhəziz ki, hər bir dövlət başçısı hakimiyyətdə olduğu dövr ərzində belə bir dilemma ilə qarşılaşır. Prezident Heydər Əliyevin 1997-ci il avqustun 1-də Vaşinqtonda Ağ Evi ziyarət etdiyi zaman Bil Klintonla təqdim etdiyi hədiyyənin tarixçəsi isə belədir.

Birləşmiş Ştatlara ilk rəsmi səfərə hazırlaşarkən Prezident Heydər Əliyev belə bir mühüm sifərin unikal bir hədiyyə vasitəsilə yaddaşlara həkk edilməsi üçün imkan axtarıb tapmaq qərarına gəlmişdi. Bu heç də hara isə gedərək yolda sürücüdən maşını saxlayıb gül dükanı-ndan bir dəstə qızılqul almamış xahiş etmək kimi asan bir məsələ deyildi.

Prezident bu hədiyyənin nadir bir hədiyyə olması, öz unikallığı ilə dünyada bütün töhfələrdən fərqlənməsini arzulayırdı. O istəyirdi ki, bu hədiyyə estetik baxımdan cəlbədiçiləşməklə yanaşı, Azərbaycan sənətini və sənətkarlığını təmsil etsin və Azərbaycana doğma olan üslubu özündə saxlasın.

Heydər Əliyevin Birləşmiş Ştatlara səfəri çoxdan gözlənilirdi və doğrusunu desək, bu səfərin vaxtı artıq çoxdan çatmışdı. Prezident olduğu dörd il müddətində onun ABŞ-in neft şirkətləri ilə bağladığı müqavilələrin sayı başqa ölkələrlə bağladığı müqavilələrin sayından daha çox olmuşdur. İnvestisiyaların dəyəri milyardlarla dollar çatmışdır. Buna görə də Prezidentin iki ölkə arasındakı iqtisadi bağların təminatının qoyulması sahəsində atdığı addımlar ən azı minnətdarlıq hissi ilə qeyd edilməli idi.

Digər tərəfdən, Azərbaycan Prezidentini qarşı, xüsusilə də ABŞ-la münasibətlərin Azərbaycanın—ərazətə ABŞ-in Meyn ştatından böyük olmayan bir ölkənin müstəqilliyi qoruyub saxlamaq yolunda olduqca böyük strateji əhəmiyyətə malik olması hər zaman açıq e'tiraf etmişdir.

Də'vənamə məktubunu Prezidentə ABŞ-in Bakıdakı səfiri Riçard Kozlaric may ayının 10-da Prezidentin anadan olmasının 74-cü ildönümü günündə təqdim etdi. Səfər avqustun 1-nə təyin olundu. Azərbaycan hökumətinin isə 60 nəfərdən ibarət nümayəndə heyətinin iştirak edəcəyi bu səfərə hazırlaşmaq üçün iki aydan artıq vaxtı qalırdı.

Nəhayət, Klintonun və onun xanımının birgə portretinin ələ toxunulmuş xalça üzərinə həkk edilməsi qərarına gəldi. 1985-ci ildə həyat yoldaşını itirmiş Heydər Əliyev ailənin insan həyatında nə kimi böyük rol oynadığını gözəl başa düşürdü. O əvvəllər də Bil Klinton və onun xanımı Hiləri ilə görüşmüş və həyat yoldaşının nailiyyətlərində böyük xidmətləri olmuş bu qadın n dərzədə yüksək intellekt və niq qabiliyyətinə malik olduğunun şahidi olmuşdu.

1996-cı ildə Klinton ikinci dəfə prezidenti seçildikdən sonra Heydər Əliyev Azərbaycanın tanınmış xalça ustası Kamil Əliyevə Klintonların portretini əks etdirən xalçanın dizaynını hazırlamağı tapşırırdı. Kamil Əliyev belə bir proyekta başlamağa əvvəlcə tərəddüd etdi. "Mən o vaxta qədər iki portretin bir xalça üzərində həkk olunmasını görməmişdim," deyə rəssam xatırlayır. "Bir xalçada əsasən bir nəfərin portreti, nadir hallarda isə bir qrup adam təsvir edilir, lakin bu bir qrup adam bir vahid kimi götürülür. İki portret arasında simmetrikliliyi saxlamaq olduqca çətin idi. Lakin mən e'tiraz da edə bilməzdim. Prezidentin belə bir mühüm səfərə bağlı tapşırığına necə e'tiraz etmək olardı?"

Beləliklə Kamil Əliyev foto axtarışına başladı. Klintonların birgə şəkllərini əldə etmək üçün o, müxtəlif yerlərə müraciət etdi, jurnalları vərəqlədi. Tədricon fotolar yığılmağa başladı. İş də məhz ələ bu mərhələdən başladı. Kamil Əliyevə görə "xalça dizaynı kağız və qələm üzərində başlayır". Rəssam qeyd edir ki, kağız üzərində çəkilmiş portretin sonuncu variantı bir deyil, bir neçə fotosəkilin xüsusiyatları əsasında hazırlanmışdı.

Klintonların portretlərini əks etdirən xalçanın toxunması işinə hazırlıq (Bakı). Bu xalça Prezident Heydər Əliyevin Ağ Evi ziyarəti dövründə hədiyyə edilmişdir.

Klintonların birgə rəsminin xalça

Xalçanın toxunması işinə hazırlıq (Bakı)

President Əliyev Klintonlar ailəsinin birliyinin, məhkəməliyinin və məhrəbanlığının xalça üzərində görünməsi gəzmişdir. Buna görə də rəssam hər iki portreti ürkək şəkili medalyonun içərisinə yerləşdirmək, medalyonun aşağısında isə yazı içərisində bir dəstə gülün təsvirini vermək qərarına gəlmişdir.

Klintonların sonuncu prezident seçkilərindən sonra hər gün rast gəldikləri müxtəlif məxalifət və təzyiqlərin təsirinə qoruyub saxlaya bildikləri ailə saadətini, ailə sərəflərini haqqında düşünən rəssam bu təsvirərin simvolik mənasını belə izah edir: "Mən onları hər cür bir dəstə gül kimi təsvir edirəm. Mən bu ailə haqqında, vətəndaş məhkəməliyi, məhrəbanlıq haqqında çox eşmişəm. Bunu bütün dünyaya da bilər. Buna görə də mən bu ailəni bir ürkəkdə döyünən iki həyat kimi təsvir etmək qərarına gəlmişəm." Rəssam daha sonra izah edir ki, dizaynın əsas qayəsi portretlərin quru, formal deyil, canlı, cəlbedici olması idi.

Xalçanın planı daha əvvəl düşünülmüş olsa da, onun faktik surətdə toxunmasına rəsmi dəvətnamənin alınmasından sonra başlandı. İşçi qrupu adı halda dörd, beş aya gətirilən işi on həftə müddətində başa çatdırmağı iddialıydı. Xalçanın ağız və detalların dəqiq olması zərurəti (xüsusilə də üz çizgiləri böyük dəqiqlik tələb edilirdi) işçi qrupunu işin gedişini sürətləndirməyə məcbur edirdi. Xalçanın ölçüsü 1,8 x 1,7 metr olmalı idi. Kamil müəllim xalçanın rənglənmiş üçün işlədəcək rənglərin toxunma xətti müxtəlif çalarlarını tapmışdı.

İşçi qrupu 18-35 yaşlar arasında olan on iki qadından ibarət idi. İşçilər şəhərin qədim xalça kəndlərində hər biri sikkə saatından ibarət üç növbədə aparılırdı. Portret hissəsinin toxunması istədiyi və təcrübəli xalça ustası Ədibə Musayeva tapşırılmışdı. Ədibə xammal bu portretləri yalnız özü, təkbaşına işləyirdi.

Bil Klintonun kostyumu tünd göy, xanımının geyimi isə qızıl düymələrlə qırmızı rəngdə işlənmişdir. Onun boynundakı ağ, burulmuş sapa düzülüşü xırd mirvarilər heyətamiz dəqiqliklə təsvir edilmişdir. Fon naxışları isə qızıl qonur rəngdə, eləcə də qırmızı və göy rənglərin müxtəlif çalarlarında işlənmişdir.

Kamil müəllimin dediyinə görə, xalça Londonda Viktoriya və Albert muzeyində saxlanılan, Təbriz xalçaçılıq məktəbini təmsil edən və ölçüsü 10,97 x 5,37 metr olan məşhur "Seyx Səfi" xalçasının motivləri əsasında toxunmuşdur. Təbriz Azərbaycan xalçalarının ilk ixracat mərkəzi olmuşdur. Artıq 15-17-ci əsrlərdə məşhurlaşan Təbriz xalçaları Avropanın saraylarını bəzəyirdi. O dövrdən məşhur Avropa rəssamlarının portret əsərlərində təsvir edilən döşəməyə salınmış xalçaların Azərbaycan xalçaları olduğunu hiss etmək çətinlik tələb etmir.

Azərbaycan xalçalarında əsasən bütə, əjdaha və s. milli motivləri əks etdirən naxışların üstünlük təşkil etməsinə baxmayaraq, portret janrı da Azərbaycan xalçaçılığında yad deyil. Portret xalçaçılığı Azərbaycanın məşhur xalça ustası Lətif Kərimovun (1906-1991) bu sahədəki fəaliyyətindən sonra inkişaf etmişdir. Altmışncı illərdə portret xalçaları SSRİ-də dövlət hədiyyələri kimi məşhurlaşmağa başlamışdı. Lətif Kərimov Nizami, Firdovsi, Nəsimi, Vaqif, Səməd Vurğun, Puşkin və Qoriki kimi məşhur şəxsiyyətlərin xalça üzərində portretlərinin müəllifi olmuşdur. Daha sonralar isə Leninin, Qorbaçovun, ilk Sovet kosmonavtı Yuri Qaqarinin və hətta ilk qadın kosmonavt Valentinna Tereskovnanın xalça portretləri rəssam tərəfindən işlənmişdir. Lətif Kərimov deyirdi: "İşlədiyim xalçaların hər birində minlərlə ilmə var. Hər kiçik ilmənin arxasında isə ağılsız, zəhmət, əziyyət dayanır".

Kamil Əliyevin portret xalçaçılığında fəaliyyətinin başlanmasında 60-ci illərə təsadüf edir. O zamandan bəri rəssam onlarla xalçanın dizaynını vermişdir. Onun müəllifi olduğu İndira Qandinin portretini əks etdirən xalça Qorbaçov tərəfindən dövlət hədiyyəsi kimi Hindistana aparılmış və hal-hazırda Hindistanda İndira Qandinin adını daşıyan muzeydə saxlanılır.

Azərbaycan nümayəndə heyətinin ABS-a yola düşmək üçün təyyarəyə qalxdığı an xalça Azərbaycan Prezidentinə təqdim edilmişdir. Xalçanın yuxarı hissəsində ingiliscə belə bir yazı verilmişdir: "Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevdən, 1.08.97".

ABS prezidentlərinə hədiyyə edilən töhfələr adətən dövlətin müliyyətinə keçir. Bu töhfələrin sonrakı taleyi isə, təbii ki, müxtəlif ola bilər. Kim bilir, bəlkə də bir və ya iki əsr sonra kimsə, hansısa bir muzeydə 20-ci əsrdə dünyanın on məhəng dövlətinə çevrilmiş ABS-in Prezidentinin xatirəsinə abidiləndirəcək bu xalçanın önündə dayanaraq, bir-birindən on minlərlə kilometr məsafədə yerləşən bu iki ölkə arasında mövcud olmuş siyasi və iqtisadi əlaqələrin və hətta bu töhfənin arxasında dayanan şəxsi münasibətlərin tarixçəsini öyrənmək istəyəcək. □

Yuxarıda:
Üç növbəli qrafikdə işləyən xalçaçılar Klintonların portretlərini əks etdirən xalçanı bitirmək üzərindədir. Mərkəzdə xalçanın rəssamı Kamil Əliyev və onun sağda portretlərin toxunucusu Ədibə Musayeva. İşçi qrup bu səkli Prezident Heydər Əliyevin səfirindən bir gün əvvəl çəkilmişdir. Heydər Əliyev bu xalçanı dövlət hədiyyəsi kimi ABS-a aparmışdır.

Aşağıda:
Bil Klintonun və Hiləri Klintonun portretlərini toxunmuş xalça ustası Ədibə Musayeva xalça üzərində təmizləmə işləri aparır.

Bil Klintonun qrafikdə işləyən uşaqlar tərəfindən çəkilən portretini

Hiləri Klintonun qrafikdə işləyən uşaqlar tərəfindən çəkilən portretini

Nikbin bir Gələcək Ümidi ilə Birləşmiş Ştatlarla Azərbaycan arasındakı Əlaqələr

Hafiz Pəşayev, Azərbaycanın ABŞ-dəki səfiri.

Səfir Pəşayev bu cürü ABŞ-Azərbaycan Ticarət Palatasının 1997-ci il mayın 21-ə Vaşinqtonda "Azərbaycan—keçid dövrünün iqtisadi sistem" mövzusunda altıncu konfransında iştirak etmişdir.

Azərbaycanın iqtisadi azadlığı və pulu əmək iqtisadından demokratik gəncliyə realıq və hökumət sabitliyi məsələlərinə—bu gün bu ziddiyyətli qarşımaqlar və bəzilər də davam etməyə başlayıb—hər şeydən əvvəl azadlıq və azadlıq məsələləri ilə bağlı birləşmiş ştatlarla yaxın əlaqələrin qurulması lazımdır. Bu günün əvvəlki hökumət sabitliyi məsələsinin üzərində dayanırıq.

Daha əvvəl mövcud olmuş münaqişələr

1992-ci ilin əvvəlində yeni ABŞ-a səfir təyin olunanda Azərbaycan öz müstəqilliyini yenidən qazınmışdı. Demokratik yolla seçilmiş hökumət mövcud olsa da, ölkənin daxili birləşmə bürüməsinin iqtisadiyyatda qırıqlıqla bağlı böyük sürüşdürülməsi, bunun da əsas səbəbi Ermənistanın bizi qəzə yerindəki iqtisadiyyatı ayırdığı idi. Sovet dövründə mövcud olan strukturlar artıq yox idi və bu strukturları yeni, demokratik qurumlarla əvəz etmək üçün ciddi mübarizə gedirdi. Qırıqlıqlar problemi gələcək amaly bir bələdiyyə (çirkləndi), ABŞ-ın və bir çox qərb dövlətlərinin siviətini buraın alınıyada geniş yayılmış erməni diasporunun təsiri altında idi. Bir sıra xarici qüvvələr isə öz planlarını həyata keçirmək üçün Azərbaycanın daxili hökumət sabitliyini pozmağa can atırdılar.

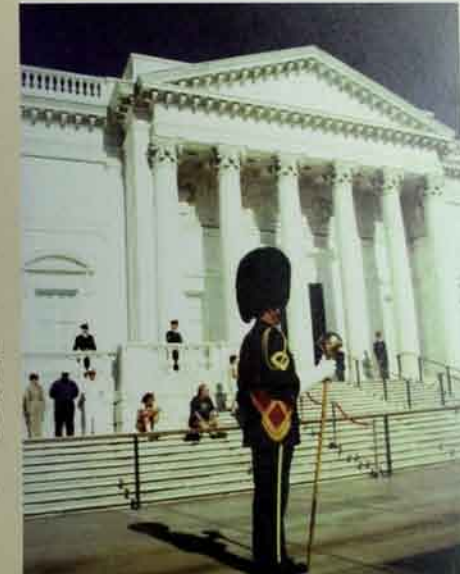
Ermənistanın 1992-ci ildə başlanan iqtisadiyyatı bələdiyyələri tətbiq etməsi ilə Azərbaycanın 20%-nin işğalına və 1 milyon insanın qəzəsinə qədər gətirdi. Bu işğal öz növbəsində iqtisadi fəlakətə nəticələnməyə başladı. Xarici qüvvələr təsiri altına düşmüş bəzi yeni separatçılar bələdiyyələri artıraraq sabitliyi pozmağa çalışırdılar. Bu zaman isə erməni kəbibi Amerika Konqressində və hətta da Qərbi Avropa ölkələrində Azərbaycana hücumları qaldırmağa davam edirdi.

O zamanlar erməni ABŞ-nin şirkətlərinin məşhurlarını bələdiyyələri ilə mübarizənin yaxşı fərdindədir. Azərbaycanın əvvəlki qeyri-sabitliyi nəli bələdiyyələri üçün çox narazı edirdi və təbii ki, onlar işğalçı qeyri-sabitliyi olan bir ölkəyə kapital yatırımı qoymağı bir o qədər də istəməyirdilər. Bəzilər isə təbii olaraq gələcəyi üçün tuturdular.

Sabitliyin bərpası edilməsi

Lətin Azərbaycan hətta bu ölkəyə ən skeptik münasibət bələdiyyələri belə iqtisadçılarda bildi. 1993-cü ilin əvvəlində Heydər Əliyev əvvəlki Komünizm əsasında prezident vəzifəsinə icra etməyə başladı, sonra isə birləşmiş ştatların yolları ilə prezident seçildi. Ermənistan-Azərbaycan müharibəsində atəşkəş əldə edildi. Parlament bazar iqtisadiyyatına keçdi reallaşdırma qurumları qəbul etməyə başladı. İlk iqtisadiyyatı nəli kontraktı üzrə əsaslı və yekun dənəqlərə bağlandı. Prezident Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycan müstəqilliyə, qonşu dövlətlərlə yaxın münasibətlərə, qərbə əməkdaşlığa və Birləşmiş Ştatlarla əlaqələrə əsaslanan yeni xarici siyasəti-ni formalaşdırmağa başladı.

ABŞ, Qərbi Avropa, Rusiya, Türkiyə və İranla bağlanmış nəli müqavilələrinin dəyər təqribən 17 milyard dollardır. Nə vaxtsa bəzi cürəzlərin mövcud olmasına baxmayaraq, bu kontraktların heç biri öz qüvvəsini itirməmiş və bu kontraktlar üzrə nəzərdə tutulmuş işlərin həyata keçirilməsi, demək olar ki, planlaşdırılmış müddətdə həyata keçirilir. Azərbaycan qonşularının cəssu

Yuxarıda:
Prezident Heydər Əliyev ABŞ-ın nəli şirkətlərində bələdiyyə vəzifəli qüvvələri ilə görüşəndən əvvəl ABŞ-ın Azərbaycanında səfir Hafiz Pəşayev (daxirə işi nəzərdə), Prezidentin iqtisadi məsələlər üzrə məsləhətçisi Vahid Axundov (sola) və ARDNS-nin Prezidenti Natiq Əliyev arasında məsləhətləşmə. Prezident üçün ayırdığı qapıya (2. avqust, 1997).

Aşağıda:
Vaşinqton yoldaşlığında Azərbaycanca bələdiyyə.

Gələcəyə nikbin baxırıq

Bütün bunlara baxmayaraq, mən həmişə Azərbaycanın gələcəyinə, həm onun sığınacaq potensialının mövcudluğuna, həm də Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinin aslı yoxu ilə ləli olmalarına hər zaman ödəyəcəyi dəyərli və qəbul edilə bilən yanaşmaya inanıram. Mən inanıram ki, Azərbaycanın gələcəyə nikbin baxması onun üçün ən böyük şansdır. Mən inanıram ki, Azərbaycanın gələcəyə nikbin baxması onun üçün ən böyük şansdır.

İkinci baxış isə tarixi keçmişlə bağlıdır. Bu tarixi keçmişlərin insanı özünə çəkir, onunla özünü qoruyub saxlayır. Bu tarixi keçmişlərin insanı özünə çəkir, onunla özünü qoruyub saxlayır. Bu tarixi keçmişlərin insanı özünə çəkir, onunla özünü qoruyub saxlayır.

Dördüncü baxış isə gələcəyə nikbin baxmaqdır. Azərbaycanın gələcəyə nikbin baxması onun üçün ən böyük şansdır. Mən inanıram ki, Azərbaycanın gələcəyə nikbin baxması onun üçün ən böyük şansdır.

Müasir dünyanın başqa bir sahəsi Azərbaycanın ABS-ə münasibətləri ilə bağlıdır. Dördüncü baxış isə gələcəyə nikbin baxmaqdır. Azərbaycanın gələcəyə nikbin baxması onun üçün ən böyük şansdır. Mən inanıram ki, Azərbaycanın gələcəyə nikbin baxması onun üçün ən böyük şansdır.

ABS Konqresində irəliləyiş

Təxminən bir il (1997-ci ilin mayı) ərzində bu bir məsələdə nə qədər böyük irəliləyiş etdiyimiz və buna qarşı münasibətlərin nə dərəcədə dəyişdiyini söyləyə bilərik. Bu baxış isə Azərbaycanın gələcəyə nikbin baxmasıdır.

Cumhurbaşkanı Azərbaycanın Baş naziri Artur Rəisizadə ABS-in Vətən-prezidentini Albert Çerçil qonaqlıq edir. Bu baxış isə Azərbaycanın gələcəyə nikbin baxmasıdır.

Bir daha əvvəl Serbiya Ermənistanla qonşuluq əlaqələrinin təbii qurulmasını təbii qoruyub saxlayır. Bu baxış isə Azərbaycanın gələcəyə nikbin baxmasıdır.

Əlbəttə, bəzi problemlər mövcud olmaqla davam edir. Azərbaycanın gələcəyə nikbin baxması onun üçün ən böyük şansdır. Mən inanıram ki, Azərbaycanın gələcəyə nikbin baxması onun üçün ən böyük şansdır.

Amerikalıların çoxu optimistdir və görür ki, bu optimizm mənə də gətirir. Lakin mən ABS ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin inkişaf etdiyini, lakin mən ABS ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin inkişaf etdiyini, lakin mən ABS ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin inkişaf etdiyini.

Fiziklər elmi doktoru, professor Həzrət Paşayev Vəsinqonda Azərbaycanın ABS-ə münasibətləri haqqında 1997-ci ilin sonunda başlanmışdır.

Vətən-prezidentini Albert Çerçil qonaqlıq edir. Bu baxış isə Azərbaycanın gələcəyə nikbin baxmasıdır.

Azərbaycanın gələcəyə nikbin baxması onun üçün ən böyük şansdır. Mən inanıram ki, Azərbaycanın gələcəyə nikbin baxması onun üçün ən böyük şansdır.

“İkinci Boz Zona”

Azərbaycan və Qafqaza Daha Geniş Geosiyasi Kontekstdə Qərb Baxışı

Z. Bzejnski

Z. Bzejnski bu məqaləni 1997-ci il iyulun 29-da Vaşinqtonda, Corciya Universitetində Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin ABS-ə ilk səfəri münasibətilə keçirilən görüşdə söyləmişdir. Lə vizu-yaşırı beş nəfərin iştirak etdiyi bu forum ABS Azərbaycan Ticarət Pölatəsi tərəfindən təşkil edilmişdir. Çarab Bzejnskinin çıxışından sonra Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev nitq söyləmişdir.

Sən bir ilə də az bir maddə arasında mənə öcünü dəfədlir ki, yenica müstəqillik qazınmış ölkələrin rəhbərləri ilə burada, Vaşinqtonda eyni bir tribundan çıxış etmək şəraitinə nail olursan. Bu həftə bundan öncə mən Gürcüstan Prezidenti Efitari Seyaridmire ilə birlikdə bir sessiyaya sədrlik etdimim. Bir neçə ay bundan əvvəl isə mən bir forumda Ermənistanın Baş Nazirini forumi təşkilçilərinə təqdim etdim. Bu gün isə strateji cəhətdən çox mühüm olan bir ölkəni—Azərbaycanı prezidentimiz ABS-ə rəsmi səfəri ilə bağlı keçirilən simpoziumda iştirak etməkdən şərəf və məmnunluq duyuram.

Bu yaxınlarda Kintoni hökumətinin siyasətini müəyyənləşdirən əsas şəxslərdən biri çarabı Qafqaz regionu ilə bağlı müzakirələr zamanı onu “ikinci boz zona” adlandırdı. Bu mənə xeyli təəccübləndirdi, belə ki, “birinci boz zona” termini ABS məzali dənabər cərəhətdən bu gün Avroatlantika sistemina daxil olmaqda olan Mərkəzi Avropa bölgəsinə aid edilir. Burada “boz zona” deyildikdə strateji cəhətdən qeyri-müəyyən olan, lakin ABS-in öntə “boz zona” vəziyyətinin qırxmaq üçün aktiv fəaliyyətə başlamaq qərarına gəldiyi zona nəzərdə tutulur.

Çarabı Qafqazın “ikinci boz zona” kimi qəbul edilməsi çox ahamiyyətlidir, belə ki, bu ABS-in öz fəaliyyətini bu zonaya daha çox yönəltməsi və bölgənin potensialı ilə bağlı özünümüddəli məqsəd və perspektivlərin məvdama çiçəməsi deməkdir. Doğrudan da, bu mənim nəzərimdə ABS-in bu bölgədə daha aktiv fəaliyyət göstərəcəyinə ümid bağlamğa əsas verir. Belə olduqda, fikrimcə, ABS öz fəaliyyətini əsəgüdə sadələyəcəyini əlin əsas məsələ ilə bağlamalıdır.

1. Dağlıq Qarabag münəqışəsinin həlli

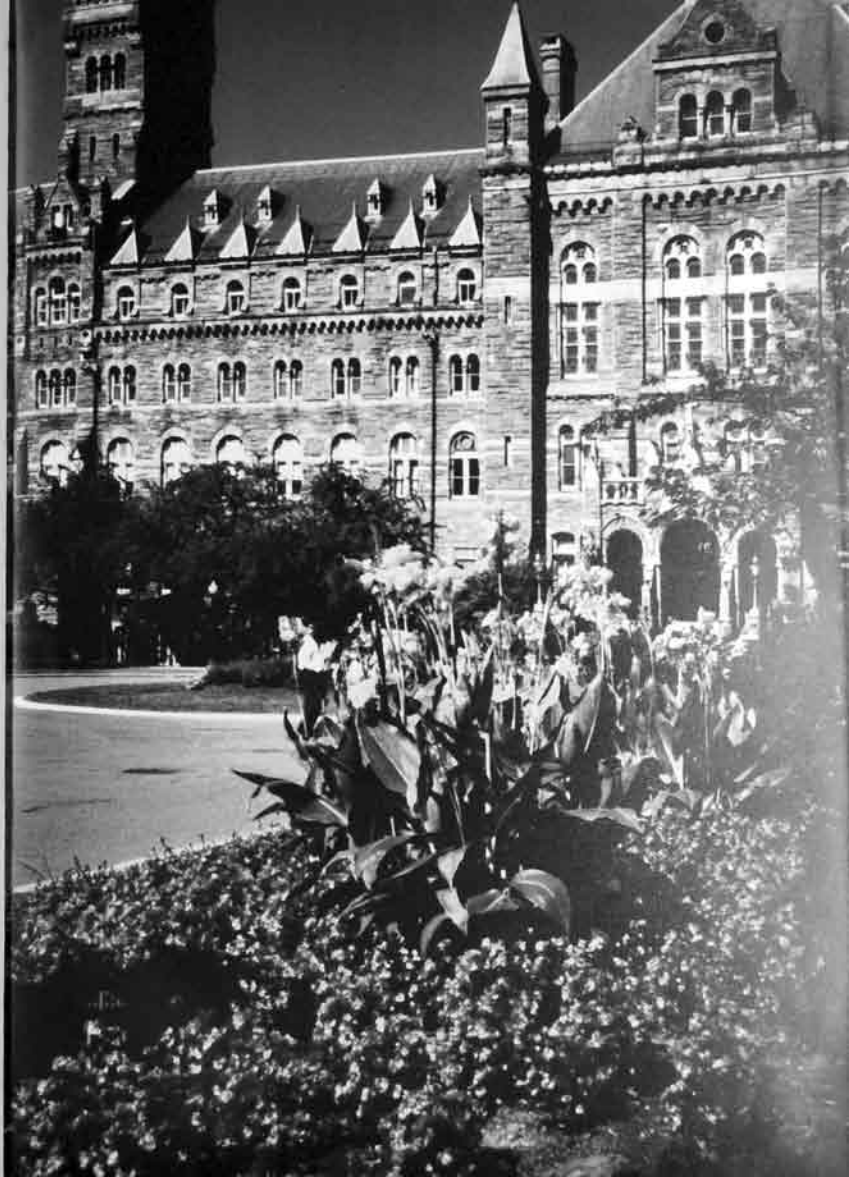
ABS, hər şeydən əvvəl, Dağlıq Qarabag münəqışəsinin həll edilməsi məsələsinə daha həl sürətdə qəşulmalıdır. Buna ümid verən sətəblər də vardır. ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrindən biri kimi ABS indi bu regionun Avroatlantika əməkdaşlıq programlarına daha yaxından inteqrasiya olmasının qarşısını kəsən bu münəqışənin həllində daha yaxından iştirak edəcəkdir.

2. Bitərəf münəqışə

Fikrimcə, Birləşmiş Sətatlar bitərəflilik prinsipi ilə hərəkət etməlidir. Əməli bitərəflilik Amerika siyasətinin səciyyəvi xüsusiyyətlərindən olmalıdır. Bu o deməkdir ki, biz Amerikanın hərəkət siyasətindəki bitərəflilik prinsipiə sətəblə gətirən aspektlərdə dənabələr aparmalı və ya onları yenidən formalaşdırmalıyıq. Mən xüsusilə Azadlıq Müdafiə Akıun 907-ci Bəlləməsinin aradan qaldırılması zərurətini vurğulamaq istəyirəm. Bu Bəlləmə Birləşmiş Sətatların bitərəf siyasət yeritməsini çətinləşdirir və ABS-in Azərbaycanda milli maraqlarının inkişaf etdirilməsini təhlükə altına alır.

3. Türkiyə ilə əməkdaşlıq

Regionu “boz zona” dan Avroatlantika sistemina inteqrasiya edən bir zonaya çevirmək üçün Türkiyə ilə əməkdaşlıq etmək vacibdir. Türkiyə-Amerika

Buq (mənbədən əvvəlki rəhbərlik)

Əhəmət Əliyev (mənbə)

Azərbaycan, Birləşmiş Ştatlar üçün kiçik, lakin mühüm müttəfiqlərdən biri

Hyuston Kronikal, 31 İyul, 1997

S. Rob Subhani

(Müəllifin icazəsi ilə yenidən çap olunur)

Sovİt MK-nın Siyasi Bürosünün 1986-cı ildə Məzid Qorbaçev tərəfindən Çernobılda baş vermiş qəza və bu zaman Sovet İttifaqının beynəlxalq nüfuzuna gətirən hüceyrə mərkəzi rəhbərlik (iş bağlı cəzaçuluq mərkəzlərində) yanında yalnız bir azdır bu hadisənin dövrə kəmərlərinə çəkilmiş təbəhi ilə çəpəy etdi. Bu cəza mərkəzi ömrü yəqinə çəpəy Heydər Əliyev idi. Üç bu hadisəyə pragmatizm nəqri-nəzərindən yaranaraq, söhbət etməyə çalışdı ki, qəza nəticəsində baş vermiş fəlakətlərin cəzaları dərəcəsi o qədər böyük idi ki, onun Sovet İttifaqının hökumətlərindən kənarı çönməməsi qeyri-mümkün idi və bu fəlakətin gəzi səslənməsi yalnız ölkənin ziyasına olardı.

İndi Azərbaycan—keçmiş Sovet respublikalarından birinin Prezidenti olan Heydər Əliyev Vəşinqtonda ilk rəsmi dövlət səfərində və o cümlə gün Hyustona gələcəkdir. Keçmiş Sovet İttifaqında rəhbər şəxslərdən bir olmasına baxmayaraq, Heydər Əliyevin şəxsiyyəti insanlar üçün bir sənə olmaq qalı. Eyni zamanda onun kiçikliyi (etliyi) ölkənin Birləşmiş Ştatlar üçün əhəmiyyəti də təbii ki hər cəhətdən tərəfindən dəfə edilmiş.

Azərbaycanın azadlıq Karrollarının arxası qədər, əhalisi isə yalnız 7 milyon olan bir ölkədir. Lakin bu, nəfəli zəngin və Rusiya, İran, Türkiyə, Ermənistan və Gürcüstanın birləşdiyi yenidən yaranmış strateji cəhətdən əhəmiyyətli bir ölkədir. Nəfəli zəngin olan Azərbaycan ölkənin keçmiş Sovet İttifaqının Küveytə çevrilməklərdə və bu baxımdan yenidən yaranmış bu ölkə ilə üduliyyəti və iqtisadi əməkdaşlıq ABS-nin xarici siyasətində həlledici məqamlardan olmalıdır.

Heydər Əliyev sadəcə bir müsəlman ailəsində dünyaya gəlmiş və yalnız öz ağı və iradəsi hesabına Sovet sistemində rəhbər vəzifələrə, hətta Siyasi Büronun üzvlüyünə qədər yüksəlmişdir. Bu 74 yaşlı dövlət xadimi 30 ildir ki, Azərbaycanın taleyində böyük rol oynamışdır. 1993-cü ildə o, Azərbaycanda 73 il ərzində ilk dəfə keçirilən demokratik prezident seçkilərində qalib çıxdı. Heydər Əliyevin Azərbaycanın siyasi və iqtisadi inkişafına göstərdiyi töhfələri görürsəniz və ya itaibə bu kəlmələri onun Azərbaycanın zəngin nəfəli sərəfərinin inkişaf etdirilməsinə və Azərbaycanın keçmiş Sovet İttifaqından siyasi və iqtisadi əməkdaşlığa tam sənə qoymuş vəhdətlərini ABS tərəfindən dəstəklənməsinə istəyib əldə etmişdir.

Heydər Əliyevin hakimiyyətində öldüyü dövrdə çoxmillətli dövlət olan Azərbaycanla milli münasibətlər baş vermiş və Azərbaycan Sovet İttifaqının dövründə (indiyə qədər) mədəniyyətində azad qala bilməmişdir. Heydər Əliyevin Sovet dövründə Azərbaycanın sənətinə gətirilmiş böyük töhfələri "milli sərəfələri" mədəniyyətində bənzərsizdir, xalqın milli köləməsi, milli sərəfətlərini qoruyub saxlamaq yollarında əldə edilmişdir.

Heydər Əliyevin Vəşinqtona rəsmi səfəri ABS hökumətinə onun Azərbaycan və onun Prezidentini—regionda ən çox dəstəklənən ABS-ni anıqladı ki, birləşməyə çalışan ölkələr rəhbərlik (daxili) mərkəzi siyasətinə nümayiş etdirilməli üçün gələcək imkan verir.

Bu məqaləni əsaslandırmaq üçün, Azərbaycanın sərəfəli və davamlı mədəniyyət, islam fundamentalizminin cəzələnməsi, Rusiyaya ekoparazitlərə tendensiya və onun qarşısını almaq, Ermənistanla Azərbaycan arasında olan mövcud Dağlıq

Yuxarıda: Prezident Heydər Əliyev Hyustonda mərkəzi Robert Leneyə

Aşağıda: Heydər Əliyev Hyuston Qərbişərq Şəhərlər Təşkilatının nümayəndəsi Uilyam Uorhol ilə görüşür. Tərəflər Azərbaycanın təbii qazının ölkəyə ixracını barışdırmaq üçün razılığa gəlmişdir (2 avqust, 1997).

Kəmərin Sonundakı İşıq

Pol Qobl

Avropa Azadlıq radiosunun icazəsi ilə çap olunmuşdur. Azadlıq radiosunun 1997-ci il iyulun 29-da efirə getmiş proqramından.

Vaşinqtonun Qərb dövlətlərinin İran boru kəməri projektində iştirakına qarşı çıxması, təbii qazın yeni ixrac nöqtələrinin yaranma ehtimalının az olmasına baxmayaraq, Avroasiyada geosiyasi vəziyyəti əsaslı surətdə dəyişdirə bilər.

ABŞ-in rəsmi nümayəndələrinin həftə sonunda etdikləri bəyanata görə ABŞ qərara gəlmişdir ki, onun Türkmənistan təbii qazının İran ərazisindən keçərək Türkiyəyə daşınmasını təmin edən boru kəmərinin çəkilməsində Qərb dövlətlərinin iştirakına e'tiraz etməyə heç bir hüquq əsası yoxdur.

Həmin rəsmi şəxslər belə bir dəlillə çıxış etmişlər ki, bu boru kəməri başlıca olaraq İrana deyil, Türkmənistana və Türkiyəyə mənfəət gətirəcəkdir. Buna görə də, Ağ Evin rəsmi nümayəndəsinin dediyi kimi, bu qərar heç bir vəchlə "siyasətdə dəyişiklik, yaxud həmin siyasətlə bağlı hər hansı sığınalın verilməsi demək deyildir."

Lakin belə bəyanatlara baxmayaraq, bu addım, çox güman ki, regionda beynəlxalq miqyasda baş verən terrorizmin əsas günahkarlarından biri kimi baxılan İrani burada fəaliyyət göstərən hər hansı şirkətə sanksiyalar qoymaq yolu ilə təklmək siyasətindən uzaqlaşmaq kimi qiymətləndiriləcəkdir.

Məsələnin bu cür anlaşılması isə, özü-özlüyündə İrana, İranın öz qonşuları ilə münasibətlərinə, eləcə də Rusiyanın Qafqaz, Orta Asiya və Birləşmiş Ştatlara münasibətlərinə, bə'zən ziddiyyətli də olsa, mühüm tə'sir göstərəcəkdir.

İran üçün Amerikanın belə bir qərarı bir tərəfdən, İrana beynəlxalq miqyasda onun əsas rəqibi tərəfindən edilən güzəşt, digər tərəfdən isə, ölkədə keçirilən sonuncu prezident seçkilərindən bəri İranin yeritdiyi mülayim siyasətin davam etdirilməsi üçün güclü stimül yaranması deməkdir.

Amerikanın bu qərarı, yalnız haqqında danışılan hadisəyə aid olsa da, Vaşinqtonun gələcəkdə daha böyük güzəştlərə hazır olacağı və ABŞ-in Avropa dövlətlərini İran məsələsi ilə bağlı gərgin vəziyyətdə saxlamaq cəhdlərini məhdudlaşdıracağı ümidlərini labüdləşdirir.

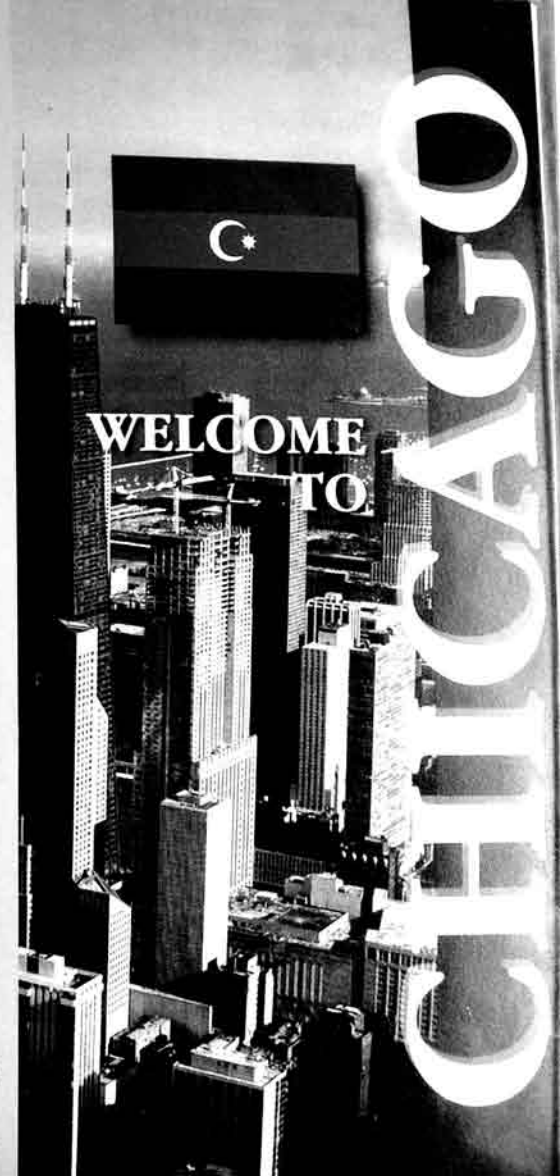
Əgər bu cür ümidlər İranın rəhbərlərini daha mülayim siyasət yeritməyə sövq edərsə, bu qərar bir sıra məsələlər üzrə dünyanın digər dövlətləri ilə İran arasında olan münasibətlərdə də əsaslı dəyişikliklərə baş verəcəyinə səbəb ola bilər. Əslində bu qərarın İranin regiondakı digər ölkələrlə münasibətlərinə göstərəcəyi labüdlə tə'sir, onun iranlıların özlərinə göstərəcəyi tə'sirdən daha əhəmiyyətlidir.

Şəhər stadionu ilə qonşuları

Rəssam Qəyər Vətənpəşinin əsəri

Çikaqoda, Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvlərinin otuqlarında məlumat paketləri (səhərdə təmsilçiyə üçün).

Orta şəfəq, Orta Asiya və Qafqazda Tehran ideologiyasının ardınca getmək istəyən ölkə olduqca azdır. Buna baxmayaraq, bu regionların bütün ölkələr İranın həm ərazi höyüklüyünü, həm də coğrafi mövqeyini nəzərə alaraq, bu ölkə ilə hər zaman müsbət münasibətlərin saxlanması istəmişlər. Digər tərəfdən, bu ölkələrdən bir çoxu Amerikanın İranın nüfuzlu dairələrinə münasibətdə kəskin müxalifətdə olmasından dolayı İranla əlaqələrini davam etdirərkən də uzun müddət özlərini sərbəst hiss etməmişlər. Buna görə də Amerikanın bu sonuncu qərarı çox gəlməli ki, Avropa ölkələrindən bəzilərini İranla əlaqələr qırmaq istiqamətində müəyyən addımlar atmağa sövq edəcəkdir.

Bela göman edilir ki, bu qərarın ən mühüm nəticəsi Moskvanın Orta Asiya və Qafqazda regionlarının müstəqil dövlətlərinə çevrilmiş keçmiş Sovet respublikaları üzərindəki nüfuzunu sadənaşq qabiliyyətlərinə ehtiyatlıdır. Bir çox ekspertlərin fikrincə, həmin 8 ölkə öz məhsullarını İran ərazisindən ixrac etmək imkanı qazanmışdır, onların Moskvadan asılılığı xeyli azalır.

Lakin İranın nüfuzlu dairələrinin radikallığı və ABS-in buna qarşı cəsarəti bu imkanı ələ edilməsinə məhdudlaşdıraraq qoyurdu. Beləliklə, ABS-in Tehran tələməklə cəhəllər bilavasitə Avropa ölkələrinin daha sərbəst siyasət yeritmək cəhdlərinin məhdudlaşmasına gətirib çıxarmışdır. Bu Moskvanın geosiyasi maraqlarına uyğun gəlirdi. Buna görə də Rusiyanın Amerikanın dəfələri ehtiyatlı etirazlarına baxmayaraq, İranla hərbi və hətta nüvə texnolojiyası göndərilməsinə səbəblərin məhz bu faktla izah etmək olar.

Nəhayət, ABS-in siyasətindəki onun Xazar dənizi hövzəsində yerləşən nəhəng neft və qaz ehtiyatlarına vətənpəşarətsizlik əks etdirən bu yenilik Moskvanın bəzi dairələrində Rusiyanın geosiyasi maraqlarına qarşı kimi qarşı edilə bilər.

Rusiyanın Tehrana keçmiş və hal-hazırda yardım Moskvaya Orta Asiya və Qafqazda regionlarının və qazının İran ərazisindən keçərək Avropaya nəql edilməsinin qarşısını almaq məqsədində müəyyən nüfuzə malik olmaq imkanı qazanmışdır. Lakin Rusiyanın bu istiqamətdə atdığı hər bir addım İranın siyasi dairələrindəki pəncələnməni daha da artırır.

Bela bir boru kamertinin tikilməsinə və qərbə hər cür yaxınlaşmanı öz gələcək məqsədlərinə vətənpəşarətsizlik hesab edən İran radikalları üçün ki, Rusiyanın yerləşdiyi siyasətə mənfi təsirlər. Bela nəticələr qazın İran ərazisindən Avropaya aparan yolun və boru kamertinin bəzi qazın lüküllə İsrailə qədər sayəsiz dəyişiklərə məruz qalacağından xəbərdar.

Pol Qobl Avropa Azadlıq rəhbərinin direktor köməkçisidir. □

Yuxarıda: Prezident Heydər Əliyev İran əvvəlində neft qayışının kəşfiyyatı üçün cəhəllər İran ərazisindən keçərək Avropaya nəql edilməsinin qarşısını almaq məqsədində müəyyən nüfuzə malik olmaq imkanı qazanmışdır. (4 avqust, 1997).

Aşağıda: Çıraqo Trubyanın rəhbərliyi ilə İranın kəşfiyyatı üzərində görüş. (4 avqust, 1997).

Yuxarıda: İslam İttifaqının rəhbəri.

Aşağıda: İslam İttifaqının rəhbəri.

Texas və Azərbaycan Nefti:

Gələcək Bağlantılar

Bil Ulayt

Hyuston Kronikal, 7 avqust 1997-ci il. Məqalə müəllifin icazəsi ilə yenidən çap edildi

Azərbaycanın Prezidenti Heydər Əliyev bu haftanın sonunda Hyustona gəlmişdir. Bu ilin ictimiyatının dərk edilməsi texaslılar üçün bir şübhə ehtikən olsa da, bizim ölkəmizə Azərbaycanın arasında yaranan amakdaşlıq Texasda 10 mindənə yem və yerinin açılmasına gətirib çıxarıcaqdır. İlgər Texas bu gün beynəlxalq neft və qaz sənayesinin mərkəzi kimi fəaliyyət göstərir. Azərbaycan—Xəzər dənizi sahiliində Rusiya və İtaliya arasında yer almış kiçik bir ölkə—bütün dünyada neft və qaz sənayesinin beşiyi hesab olunur.

Hələ 50 il əvvəl Azərbaycan və Texas dünyanın iki superdövləti olan Soverinlər Birliyi və Birləşmiş Ştatların neft ehtiyatlarının böyük bir hissəsini təmin edirdi. Buna baxmayaraq, Azərbaycanın neft sənayesi son bir neçə onillik ərzində kəskin düşmüş iqtisadi siyasətinin nəticəsi kimi altından inlisəfədən qalbmışdır. Lakin Azərbaycanın sonuncu prezidentinin müdrik və ağıllı siyasəti nəticəsində bu xalqın taleyində birdən-birə çox şey dəyişmişdir.

Hələ dərd il əvvəl Birləşmiş Ştatların hökumət və işgüzar dairələri məndən Azərbaycanın yeni rəhbərliyi ilə daha möhkəm əlaqələr qurmaq üçün bu ölkəyə səfər etməyimi xahiş etdiyi zaman Azərbaycanlı amerikalılar bəzən qəribə deyirlər.

İndi isə yüzlərlə amerikalı Azərbaycanca yaşayır, yaxud mütəmən olmağı buraya gəlir; digər tərəfdən, Azərbaycanın inkişaf etməkdə olan neft ehtiyatları heçmə yüzlərlə amerikalı üçün öz evində oturmaq ixtisalı proyektlər, uzaqları işləmək və Azərbaycanla bağlı işlərin elektron rabitə sistemləri vasitəsilə idarə etmək imkan yaradır.

Azərbaycanın müharibə zonasından ABS-in ən progressiv partnyorlarından birinə çevrilməsi, bu ölkənin nadir geoloji ehtiyatlarına malik olmağı və ona bu gün rəhbərlik edən prezidentin müdrik, uzaqgörən siyasəti ilə izah edilə bilər.

Xəzər dənizinin cənub hissəsi dünyanın karbohidrogenlərlə zəngin olan ən böyük hövzələrindəndir. Burada karbohidrogenlər mönbəyi, Xəzər dənizinin Azərbaycana aid hissəsindən başlayaraq, qonşu Gürcüstana qədər gəlib çıxan bir ərazini əhatə edir. Bu gündə 9 milyard barrel neft istehsal edilməmişdir.

Lakin müasir texnologiyamızın köməyi ilə yəqin onilliklərdə bu həcmi qat-qat artırmaq olar. Bir neçə il ərzində Azərbaycanın gündəlik neft istehsalı həcmimizin Küveytin gündəlik neft istehsalı həcminə qalib çata bilməsi, kəaf olmuş neft ehtiyatlarımızın isə ABS-in Alyaska istisna olmaqla, bütün ərazisində neft ehtiyatlarının həcmini ötürüb keçməsi ehtimalı vardır. Bu, böyük bir sıçrayışdır.

ABS haqqında Azərbaycanın vətəndaşları Arlington məzarlığında Azərbaycanın Dövlət Hissini ilə ehtikən (31 iyul, 1997)

Əslində neft sənayesinin inkişafı təkcə geoloji sərvətlərin, zəngin ehtiyatların mövcudluğu ilə təmin olunmur. Bunu Sibirin, İraqın və Meksikanın təmsalında görmək olar. Hər bir ölkə beynəlxalq kapitalı, müasir texnologiyaları cəlb etmək üçün öz qapılarını neft sənayesinin üzünə geniş açmalıdır. Məhz bu səhədə Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin misilsiz xidmətləri olmuşdur.

Çoxları üçün Heydər Əliyevin bu sahədəki rolu bəlkə də gözənilməzdir. H. Əliyev keçmiş Sovetlər Birliyində Kommunist Partiyası və Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin sıralarından L. Brejnevın hakimiyyəti dövründə Siyasi Büronun üzvü vəzifəsində yüksəlmişdi.

O, milliyətçə azərbaycanlı—dili Türkiyə türkcəsinə olduqca yaxın, mədəniyyəti isə hal-hazırda İrənin şimal hissəsi olan böyük bir ərazidə əsrlər boyu hakim olan mədəniyyətdə eyniyyət təşkil edən bir xatirin nümayəndəsi olmasına baxmayaraq, belə bir vəzifəyə gəlib çata bilməmişdi. Heydər Əliyev bir neçə il əvvəl, 60 yaşlarında Siyasi Büronu tərk etdiyi zaman çoxları onun siyasi arenaya qayıdacağını gözləməirdi, bəziləri isə bəlkə də onun bir reformist kimi dönüşünə ümid bəsləyirdi.

Artıq 1990-cı ildə Heydər Əliyev Sovet İmperiyasının dağılacığını irəlilədən görür və artıq vaxtı keçmiş bu sistemin son qoyulmasını labüd hesab edirdi. Məhz 1990-cı ildən 1993-cü ildə prezident seçildiyi anadək olan dövr Heydər Əliyevin həyatında siyasətə qayıdış dövrü kimi əlamətdardır. Heydər Əliyevin siyasətə dönüşü üçün ən çox səciyyəvi olan isə onun öz ölkəsinin müstəqilliyini möhkəmləndirmək naminə onu Rusiya və İrənin siyasi və iqtisadi təsirindən qoruyub saxlamaq, bu dövlətlər tərəfindən edilən təzyiqlərə inadlı müqavimət göstərmək idi.

Heydər Əliyevin 1993-cü ildə prezident seçilməsindən bir qədər əvvəl, 1990-cı ildə rus qoşunları Bakıda yüzlərcə günahsız insanı qətlə yetirmişdilər. O vaxtdan bəri isə Heydər Əliyev MDB respublikalarının rəhbərləri arasında Rusiya qoşunlarını öz ərazisində yerləşdirməyə razılıq verməyən yeganə şəxs olmuşdur.

Rusiya erməni separatçılarını dəstəkləyərək, Ermənistanı 1 milyard ABŞ dolları həcmində silah göndərmişdir. İran, islam fundamentalizmini yaymaq məqsədi ilə minlərlə "din xadimini" sərhəddin bu tayına ötürmüşdür. Nəhayət, belə qüvvələrin təhrik etdiyi terrorçu ünsürlər Prezident və onun ailəsinə dəfələrlə hücumlar etmişlər. Lakin bütün bu çətinliklərə sinə gərərək, Heydər Əliyev Azərbaycanın qərb dünyası ilə münasibətlərini qurmaq yolunda inamla irəliləmiş, qərb kapitalını ölkəyə cəlb edə bilmiş və Azərbaycanı Xəzərin Hyustonuna—dünyanın ən iri neft sənayesi nöqtələrindən birinə çevirmişdir.

"Hyuston Kronikal" qəzetinin 1997-ci il 1 avqust sayındakı baş redaktor məqaləsində deyildiyi kimi, bəzi mürəkkəbliklərin olmasına baxmayaraq, Azərbaycan, həmçinin Gürcüstan və Ermənistan, Birləşmiş Ştatların regiondakı maraqları baxımından çox böyük əhəmiyyət kəsb edən ölkələrdir. Buna görə də Xəzər dənizində dünyanın ən böyük neft ehtiyatlarından birinin inkişafı texasilər üçün nəhəng iqtisadi imkanlar yarada bilər.

Bil Uayt, Fontera nın Prezidenti di. □

Azərbaycan Parlamentinin binası

Azərbaycanın müstəqilliyinə bəz

364(2A)

Q-59